

ΣΑΒΒΑΤΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ.

ΤΕΥΧΟΣ Α'. Ἀριθ. 40.

Σάββατον 9/21 Σεπτεμβρίου 1878.

Τιμὴ 3 χαρτόγραφα.

Κωνσταντινούπολις 8/20 Σεπτεμβρίου.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Περιπλέκονται ὁσημέραι ἀντὶ νὰ λυθῶσι τὰ ἐκ τῆς βερολινείου συνθήκης γεννηθέντα ζητήματα τῆς αὐστριακῆς κατοχῆς τῆς Βοσνίας καὶ τῆς διευθετήσεως τῶν ἑλληνικῶν ὄριων, ἡ δὲ περιπλοκὴ αὐτῶν δεινότερα καὶ ἀπειλητικωτέρα ἀποβαίνει ὡς ἐκ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν ἀλβανῶν καὶ βοσνίων Μουσουλμάνων, ὡς ἐκ τῶν περὶ ἀναρχίας καὶ ἀντιστάσεως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς βερολινείου συνθήκης φόβων, οὓς ἐμπνέει τῇ Σερβίᾳ καὶ τῷ Μαυροβουνίῳ, ὡς ἐκ τῆς διαγωγῆς τῆς Ἀγγλίας, ἥτις οὐδὲν ἔννοουσα φαίνεται νὰ πείσῃ τὴν Πύλην διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὄρων τῆς συνθήκης, ὡς ἐκ τῆς θρυλουμένης εἰς αὐτὴν παραχωρήσεως νέων προνομίων προστασίας ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου.

Πᾶσα ἐλπίς αὐστροτουρκικῆς συμβάσεως περὶ τῆς κατοχῆς τῆς Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης φαίνεται ὀλοσχερῶς ἐκλιποῦσα. Τὸ τελευταῖον περὶ συμβάσεως σχέδιον, ὅπερ ὁ κόμης Ἀνδράσσου ἀπηύθυνεν εἰς τὴν Πύλην, δὲν ἐκρίθη μὲν ἀπορρίπτειον ὑπὸ τοῦ ἐνταῦθα ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ἀλλὰ καίπερ ὑπ' αὐτοῦ ἐγκριθὲν μετὰ τινων τροποποιήσεων, οὐδαμῶς ἔτυχε τῆς ὑψηλῆς τοῦ Σουλτάνου κυρώσεως. Ἐν τῷ σχεδίῳ τούτῳ, λέγεται, οὐδεὶς ἐγένετο λόγος περὶ τῆς κυρίως Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης, ὧν ἡ κατοχὴ γενομένη ὑπὸ τῆς Αὐστρίας δυνάμει εὐρωπαϊκῆς ἐντολῆς δὲν χρῆζει, κατὰ τὸν αὐστριακὸν ἀρχιγραμματέα, κυρώσεως διὰ μονομεροῦς συμβάσεως μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Πύλης, ἀλλ' ἀπλῶς ἐτίθεντο αἱ βάσεις τοῦ

modus vivendi μεταξὺ τῶν ὀθωμανικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν αὐστριακῶν στρατευμάτων, ὅσα μέλλουσι νὰ καταλάβωσι τὴν ἐπαρχίαν Νόβι Παζάρ μετὰ τῆς Μητροβίτσας καὶ ὑπεβάλλετο ἡ Πύλη εἰς τινὰς ὑποχρεώσεις ἀπέναντι τοῦ ἀλβανικοῦ κινήματος. Εἰς ταῦτα προσετίθετο ὅτι ὁ κόμης Ἀνδράσσου ὑπέδειξεν εἰς τὴν Πύλην, ὅτι, ἐὰν δὲν συγκατετίθετο εἰς τὴν ὑπογραφήν τοῦ σχεδίου τούτου, ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις θὰ περιήρχετο εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ κηρύξῃ ἀπλῶς καὶ καθαρῶς τὴν εἰς τὸ κράτος αὐτῆς προσάρτησιν τῆς Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης.

Ἄλλ' ὡς ἤδη εἶπομεν, ἠρήθη μὲν ἡ Πύλη τὴν ὑπογραφήν τοῦ σχεδίου, οὐδεμίᾳ ὅμως ἄχρι τοῦδε κήρυξις προσαρτήσεως ἐγένετο ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως. Φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν εἰσέτι ἐλπίς ὅτι ἡ Πύλη ἥτις δὲν ἐνέδωκεν εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ κόμητος Ἀνδράσσου θὰ ἐνέδιδεν εἰς ἰσχυρὰν εὐρωπαϊκὴν πείσιν, ἐὰν μάλιστα τῆς πείσεως ταύτης μετείχεν ἡ Ἀγγλία, ἧς οἱ λόγοι καὶ αἱ συμβουλαι ὑποτίθενται παντοδύναμοι ἐν τοῖς συμβουλίῳ τοῦ Σουλτάνου. Ἐν τούτοις ἡ Ἀγγλία, ἐὰν πιστεύσωμεν εἰς τὴν ὑπουργικὴν Σημείαν, ἐδήλωσεν ὅτι οὐδεμιᾶς τοιαύτης θὰ μετὰσχῃ πείσεως, καθόσον οὐχὶ μόνη ἡ Τουρκία καθυστερεῖ ἐν τῇ ἐκτελέσει τῆς βερολινείου συνθήκης. Μάτην ἔντε τῷ ζητήματι τούτῳ καὶ ἰδίᾳ ἐν τῷ ζητήματι τῶν περὶ Ἑλλάδος καὶ Μαυροβουνίου ὄρων τῆς βερολινείου συνθήκης ὁ πρίγκηψ Βίσαρκ, καθὸ πρόεδρος τοῦ βερολινείου συνεδρίου, ἠθέλησε νὰ ἐπενέγκῃ κοινὴν τῶν δυνάμεων παρὰ τῇ Πύλῃ ἐνέργειαν πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῶν μὰτην πᾶσαι αἱ λοιπαὶ δυνάμεις ἀπε-

δέξαντο ευμενῶς τὴν πρόσκλησιν τοῦ πρίγκη-
πος Βίσμαρκ. Ἡ Ἀγγλία φαίνεται μένουσα ἀ-
καμπτος εἰς τὴν ἄρνησιν αὐτῆς, ἄρνησιν, ἣτις
ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀπέδειξε τὴν ὑπογραφὴν ἣν ἐπέ-
θηκεν ἐν τῇ βερολινεῖ συνθήκῃ θὰ ἀπέβαιεν
ἀνεξήγητος ἀνευ τῶν ἐκκρεμῶν μεταξὺ αὐτῆς
καὶ τῆς Πύλης διαπραγματεύσεων περὶ τῶν
ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ μεταρρυθμίσεων καὶ περὶ
ἀγγλικῆς ἐν Αἰγύπτῳ προστασίας, περὶ ἧς
συνήθη ἤδη, ἐὰν ἔχη ἀκριβεῖς πληροφορίες ἡ
ἰταλικὴ ἐφημερίς *Fanfulla*, ἀγγλοτουρκικῆ
σύμβασις. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τῆς ἀγ-
γλικῆς ἐνεργείας ἰκανὴν ἔχει σπουδαιότητα ἡ
κάθοδος τοῦ Μιδάτ πασσᾶ καὶ ὁ θρυλούμε-
νος διορισμὸς αὐτοῦ ὡς διοικητοῦ Κρήτης, ἐν
ᾧ, ὡς γνωστὸν, ἡ μεσολαβοῦσα μεταξὺ τῶν
ἐπαναστατῶν καὶ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως
δύναμις ἦν ἡ Ἀγγλία.

Τὸ τῆς Αἰγύπτου ζήτημα φαίνεται ὅτι ἔ-
δωκεν ἀφορμὴν εἰς ἀνταλλαγὴν ἰδεῶν μεταξὺ
ἀγγλικῆς καὶ γαλλικῆς κυβερνήσεως καὶ ὅτι
ἐπὶ τούτῳ εἶχε μεταβῆ εἰς Παρισίους ὁ ἀγγλος
ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν μαρκήσιος Σαλισ-
βουρῆ. Ἄγνωστον ὅμως ἐὰν ἐπῆλθε συμφωνία
μεταξὺ τῶν δύο κυβερνήσεων ὡς πρὸς τὸ ζή-
τημα τοῦτο.

Ὁ ἄλβανικὸς σύνδεσμος ἀποβαίνει ἀπειλη-
τικώτερος παράποτε καὶ μάλιστα μετὰ τὸν
φόνον τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ πασσᾶ. Ἐχον ἤδη
τὴν πραγματικὴν κυριαρχίαν ἐν Πρεσέρνῃ καὶ
τοῖς πέριξ, ἤρξατο ὄχυρῶν διαφορῶν θέσεις καὶ
ὀργανῶν καὶ ἐξαποστέλλων τὰς δυνάμεις αὐ-
τοῦ τὰς μὲν πρὸς τὸ Νότι παζάρ, ὅπως συν-
ταχθῶσι μετὰ τῶν Βοσνίων κατὰ τῶν Αὐ-
στριακῶν, τὰς δὲ πρὸς τὰ σύνορα τῆς Σερβίας.
Ὑπολογίζεται ὅτι αἱ ὅλαι δυνάμεις, αἳ θὰ
δυνηθῆ νὰ διαθέσῃ ὁ ἄλβανικὸς σύνδεσμος,
ἀνέρχονται εἰς 70,000 ἄνδρας, οἵτινες θὰ
διατεθῶσι κατὰ τῆς Αὐστρίας, τῆς Σερβίας
καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἀπέναντι τῶν ἐκδηλουμέ-
νων τούτων διαθέσεων τὰ ἐνδιαφερόμενα κρά-
τη λαμβάνουσι τὰ ἀναγκαῖα μέτρα καὶ ἡ μὲν
Αὐστρία τίθησιν εἰς κίνησιν μεγάλους ὄγκους,
ὅπως καταπνίξῃ μὲν τὴν ἐν Βοσνίᾳ ἐπανά-

στασιν, προελάσῃ δὲ εἰς Νότι παζάρ καὶ Μη-
τροβίτσαν ἡ Σερβία ἐξακολουθεῖ τηροῦσα ὑπὸ
τὰ ὄπλα σὺν τῷ στρατῷ καὶ τὴν πρώτην
τάξιν τῆς ἐθνοφυλακῆς, ἧτοι 40,000 ἄνδρας
ἐν συνόλῳ καὶ λαμβάνει πρὸς τοῦτο μηνιαίαν
παρὰ τῆς Ρωσσίας χορηγίαν ἐκ 250,000
ρούβλιων ἡ Ἑλλάς τέλος ἀνκαλεῖ ὑπὸ τὰ
ὄπλα τοὺς ἐν ἀδείᾳ ἀξιωματικούς καὶ στρα-
τιώτας.

Οὐδεμία εἰσέτι ὑπάρχει εἰδήσις περὶ τοῦ
πῶς αἱ εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις ἀπεδέξαντο τὴν
πρὸς αὐτάς αἴτησιν τῆς Ἑλλάδος περὶ μεσο-
λαβήσεως συνωδᾶ πρὸς τὸ 24 ἄρθρον τῆς βε-
ρολινεῖου συνθήκης. Δύναται τις νὰ προεικᾶσῃ
ὅτι ἡ αἴτησις αὕτη γενήσεται δεκτὴ κατὰ τύ-
πους καὶ ὅτι αἱ δυνάμεις θὰ προσενέγκωσι
τὴν αἰτουμένην μεσολάβησιν. Ἄλλ' ἐπίσης
δύναται νὰ προεικᾶσῃ, ὅτι αἱ δυνάμεις περιο-
ρισθῶσιν εἰς τυπικὴν καὶ φιλικὴν διπλω-
ματικὴν ἐνέργειαν, ἣτις οὕτω ἐλαχίστας θὰ
παρεῖχε πιθανότητος εἰρηνικῆς λύσεως τοῦ
ἐλληνοτουρκικοῦ ζητήματος.

Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

ΩΣ ΓΥΜΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΚΑΙ Η ΚΑΤ' ΑΥΤΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΓΥΜΝΩΔΙΑ.

(Συνέχεια καὶ τέλος ἴδε ἀριθμὸν 39).

Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμετέρων
τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ δεῖν νὰ εἰπωμεν τοῦθ' ὅπερ ἐ-
λέγη καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ὑμνωδίας αὐτοῦ. Ὅ-
πως αἱ περιστάσεις καὶ οἱ καιροὶ ἀπήτουν νὰ μετρια-
σθῆ ἡ περιττὴ τῶν ψαλτῶν τέχνη καὶ νὰ παρεμπο-
δισθῶσιν αἱ ἄτοποι τῶν ἀγνωστών κραυγαί, ἀμφο-
τέρω δὲ ταῦτα ἐπέτελεσε διὰ τῆς ἐαυτοῦ Ὀκτωήχου
ὁ θεὸς Δαμασκηνός, οὕτως ἦτο ἀνάγκη νὰ πράξῃ καὶ
πρὸς τὸ κείμενον τῶν πνευματικῶν ᾠδῶν καὶ ἐκκλη-
σιαστικῶν ἡμετέρων. Καὶ πρὸ τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ
ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπῆρχον ἰκανὰ ἱερὰ ἄσματα, συν-
τεθέντα πρὸς δόξαν τοῦ ὀνόματος τοῦ Σωτῆρος Χρι-
στοῦ, εἰς τιμὴν τῶν μαρτύρων καὶ ἄλλων ἁγίων. Ὁ
πολύς πρὸς τὴν ἱερὰν ἀρχαιότητα σεβασμὸς ὑπερ-
βύει νὰ τηρηθῶσι τὰ ἄσματα ταῦτα ἐν τῇ Ἐκκλη-
σίᾳ. Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς αἰτίας, ἣν ἀνέφερον ἡ ἐν Λαο-
δικεῖν σύνοδος περὶ τῶν μὴ κανονικῶν ψαλτῶν, γι-
νώσκωμεν ὅτι οἱ αἱρετικοὶ Ἄρειος, Ἀπολλινάριος,

Παῦλος ὁ Σαμιωσατεύς καὶ λοιποὶ, εἰσέγγαγον εἰς τὸ
σύστημα τῶν ἱερῶν ἡμετέρων ᾠδῶν, συντελεσθεῖσας
κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς αἱρετικῆς αὐτῶν διδασκαλίας
(Θάλασσα, Παλιῆριον καινόν). Οἱ κατὰ μέρος Πατέ-
ρες ἀντικαθίστων τὰς αἱρετικὰς ταύτας ᾠδὰς διὰ τῶν
ἰδίων ὀρθοδόξων ἡμετέρων ἄλλ' ἑμοῦ μετὰ τῆς αἱρέ-
σεως διεφύερε καὶ ἡ ἀγνοία τὰς ἀρχαίας ἐκκλησια-
στικὰς ᾠδὰς, ἡ δὲ αὐθαιρεσία ἤτο ἔτοιμος νὰ ἐπιτρέ-
ψῃ καὶ ἐπέτρεπε νὰ γίνωνται παραλλαγαί ἢ καὶ ἀ-
ναπληρώσεις ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ λατρείᾳ κατὰ
τὴν θέλησιν ἐκάστου πρὸς βλάβην τοῦ αἰσθήματος
καὶ τοῦ πνεύματος τῆς εὐσεβείας. Παρίστατο λοιπὸν
ἡ ἀνάγκη νὰ διατυπωθῶσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἄσμα-
τα ὀρισμένα. Εἰσάγων ὁ οὕτω ὁ ἱερὸς Δαμασκηνός
τὴν ἐαυτοῦ Ὀκτωήχον, ἢ μάλλον τὴν κατ' αὐτὸν ὁ
κτώήχον ὑμνωδίαν, δὲν ἤδυνάτο νὰ μὴ ἐπενεύγῃ ἄλ-
λοῖσιν τινα καὶ εἰς τὸ κείμενον τῶν ἀρχαιότερων
ἐκκλησιαστικῶν ἡμετέρων, διότι οὐδεμία παρίστατο
ἀνάγκη νὰ ἀποβῆ ὀλοτελῶς τὰ προγενέστερα ἄ-
σματα, ἅτινα ἦσαν καὶ ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος καθιε-
ρωμένα καὶ αὐτὰ κατ' ἐαυτὰ ἐκρίνοντο ἄξια τοῦ ὀνό-
ματος τῶν ἡμετέρων τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἦτο
ὅμως ἀνάγκη καὶ πολλὰ νὰ συγγραφῶσι νέα, καὶ τοι
ὑπῆρχον συγγεγραμμένα ἤδη ἰκανά. Ἡμεῖς εἶδομεν¹

¹ Διὰ τοῦτο ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρεται εἰς ὅσα ἔ-
γραφεν ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι ἐν τῷ κατ' ὄνομα
ἄρθρῳ «Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός». Λαθόντες ἐνταῦ
θα ἐκ τούτου ἀπορρῆν, λέγομεν ὅτι συγγραφεὺς τοῦ
περὶ οὗ ὁ λόγος συγγράμματος εἶναι ὁ ἀείμνηστος Φι-
λάρετος ἀρχιεπίσκοπος Τσερνοβίθας ἐν Ρωσίᾳ, ἀνήρ
ἐπὶ σοφίᾳ, ἀρετῇ καὶ εὐσεβείᾳ διαπρέφας. Πλὴν τοῦ
γνωστοῦ ἐπιστημονικοῦ αὐτοῦ συγγράμματος τῆς
δογματικῆς θεολογίας, τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας
τῆς βίωσις τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Πατρολογίας καὶ ἄλ-
λων πολλῶν συνέγραψε καὶ τὸ ἐξ οὗ ἀποσπῶμεν τὸ
παρὸν περὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ ἄρθρον ἄξιον
λόγου σύγγραμμα, φέρων τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν. Ἰστο-
ρικὴ ἐπιθεώρησις. τῶν ὑμνογράφων καὶ
τῆς ὑμνωδίας τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας,
καὶ κατὰ ταύτην πραγματευόμενον κατ' ὄνομα περὶ
πάντων τῶν συγγραψάντων ἄσματα καὶ ὕμνους ἐκ-
κλησιαστικούς ἢ ἄλλως συμβαλλόντων εἰς τὴν ἀνά-
πτυξιν καὶ διακόσμησιν τῆς ὑμνωδίας καὶ τῆς θείας
λατρείας τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας,
ἰδὲν δὲ τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς γενικῆς ὑπὸ ἐλλή-
νων τὸ γένος ὑμνογράφων. Ἀργεταὶ δὲ πραγματευό-
μενον τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν μακαρίων αὐτοῦ Ἀ-
ποστόλων, καὶ κατ' ὄνομα τῶν ὑμνογράφων κατεργά-
μενον χρονολογικῶς καὶ εἰς τρία μέρη διακρινόμενον
φθάσει μέχρι τοῦ ἀειδύμου Μελετίου τοῦ Συρίγου
(† 1662), περὶ οὗ λέγει ὅτι ἐν Κιέβῳ τῷ 1643,

ὅτι ἐν τοῖς ἑορταστικῶς λόγοις τοῦ Θεολόγου Γρη-
γορίου, ἐν τῷ λόγῳ εἰς τὸ Πάσχα, εἰς τὴν Πεντη-
κοστὴν, εἰς τὴν Γέννησιν τοῦ Σωτῆρος ἀναγιγνώσκον-
ται σχεδὸν κατὰ λέξιν αἱ ἔννοιαι, αἱ ὑπάρχουσαι ἐν
τοῖς τῶν ἑορτῶν τούτων τροπικαῖς τοῦ ἱεροῦ Δαμα-
σκηνοῦ καὶ τοῦ φίλου αὐτοῦ, τοῦ ἱεροῦ Κοσμά. Εἰ-
δομεν προσέτι ὅτι κατὰ τοὺς λόγους τοῦ ἁγίου Λαο-
ροθέου οἱ πρὸς τιμὴν τῶν μαρτύρων συντεταγμένοι
στίχοι ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Θεολόγου ἐψάλλοντο ἐν τῇ
Ἐκκλησίᾳ. Ταῦτα δὲ εἰσιν ἰκανὰ ἵνα βεβαιωθῆ ἡ
ἐννοια, ὅτι ὁ ἱερὸς Δαμασκηνός διὰ πολλὰ ἀρχαῖα ἄ-
σματα ἐτόνισε μόνον τὴν μελωδίαν, ἐν δὲ τῷ κειμέ-
νῳ οὐδὲν ἕτερον ἐπράξεν ἢ μόνον ἐπιδορθώσεις. Ἡ
ἐλληνικὴ μουσικὴ πράγματι ἠκολούθει τακτικῶς τὰ
μέτρα τῶν στίχων καὶ διεκονοῦτο κατὰ τοῦ μου-
σικοῦ μελοῦς τὸν ρυθμὸν. Ἀλλὰ πῶτον, τὰ ἐκκλη-
σιαστικὰ τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ ἄσματα (πλὴν ὀλίγ-
στων) δὲν εἶναι στίχοι, ἀλλὰ λόγος πεζός· τοιαῦτα δὲ

ἀπελθὼν μετὰ τὴν ἐν Ἰασίῳ σύνοδον, συνέγραψεν ἐ-
κεῖ κανόνα εἰς πάντας τοὺς ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ τοῦ
Σηλαίου ἁγίους, ἄχρι τοῦ νῦν ψαλλόμενον, ἀκολου-
θίαν εἰς τὴν κατάθεσιν τοῦ γιγῶνος τοῦ Σωτῆρος,
τοῦ ἐκ Περσίας ἀποσταλέντος ὑπὸ τοῦ σάχου αὐτῆς
Ἀββᾶ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ρωσσίας Μιχαὴλ τὸν
Θεοδώροβιτς, καὶ ὅτι ἐν τῷ Ἀνθολογίῳ (ἐκδ. 1709)
ἐξεδόθησαν τοῦ ἰδίου δύο κανόνες, ὁ εἰς εἰς τὴν ἁγίαν
Παράσκευην καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὴν Θεοτόκον. Ἐν κα-
ταλλίῳ εὐκαιρία ἐνταῦθα λέγομεν ὅτι ἐκτὸς τῶν
κανόνων τούτων ὁ ἀειδύμος Μελετίος ὁ Συρίγος ἐν
ὕπεροισι εὐρισκόμενος ἐν Κίῳ τῆς Βιθυνίας συνέ-
γραψεν ἐκεῖ καὶ ἑτέραν ἀκολουθίαν, οὕτως ἐπιγραφο-
μένην εἰς τὸν ἅγιον Ἰγνατίου τὸν ὁμολογητὴν. «Μη-
νὶ ὀκτωβρίῳ ἡ μνήμην ἐπιτελούμεν τοῦ ὁσίου πα-
τρὸς ἡμῶν Ἰγνατίου τοῦ ὁμολογητοῦ, τοῦ ἐκ Κιέβου
μὲν ἡρωμένου, ἐπὶ Λέοντος δὲ τοῦ εἰκονομάχου ἀ-
θλήσαντος ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων». Ἐν τῷ χειρο-
γράφῳ φαίνεται ὅτι διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς προσετέ-
θησαν ἐν τέλει ταῦτα· «Συνετέθη ἡ παρούσα ἑορτὴ
(ἐσφαλμένως, ἀντὶ ἀκολουθία) τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου
πατρὸς ἡμῶν Ἰγνατίου τοῦ Ὀμολογητοῦ ἐν Κίῳ,
ἐν τῇ Μονῇ τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου
τῆς Ὁδηγητρίδος, ὑπὸ Μελετίου τοῦ λογιωτάτου καὶ
σοφωτάτου τοῦ Συρίγου, διδασκάλου τῆς μεγάλης Ἐκ-
κλησίας, ἔτος τῆς σωτηρίας ἀχμῆ ἐν μηνὶ νοεμβρίῳ.
Ἐγράφη δὲ ὑπ' ἐμοῦ Γερμανοῦ ἱερομονάχου ἐν τῇ
Μονῇ τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου
τοῦ Μυροβλήτου ἐν τῷ Γαλατῆ, ἐν μηνὶ ὀκτωβρίῳ». Ἐν
τῷ ὀνόματι τοῦ ἀειδύμου Μελετίου ὡς συγγραφεὺς τῆς
ἀκολουθίας ταύτης φαίνεται καὶ ἐν τῇ ἀκροστιχίδι
τοῦ κανόνος τοῦ ἁγίου, ὅπου ἀναγιγνώσκεται· «Ὁ κα-
νὼν τοῦ ἁγίου ᾠδῆ α' ἦχος καὶ εἰρμὸς ὁ αὐτός, φέ-
ρων ἀκροστιχίδα.—Ἰγνατίου κλέος πανάριστον ἐν
ἁσματι μέλω Μελετίος». Σ. Μ.

εξάπαντος ἦσαν καὶ τὰ ἀρχαῖα ἐκκλησιαστικά ἄσμα-
τα καὶ δεύτερον, τὸ νὰ ὑπαχθῆ κατὰ τὸ δυνατόν ἡ
μελωδία ὑπὸ τὸ μέτρον τοῦ στίχου οὐδεμία ὑπάρχει
αἰτία ἀμφιβολίας, εἰς ἡμᾶς δὲ εἰσι γνωστὰ τὰ ἐλ-
ληνιστὶ ἰδιόμελα καὶ προσόμοια ἄσματα, γνωστοὶ δ'
ὡσαύτως οἱ εἰρμοὶ καὶ τὰ τροπάρια. Τὸ ψάλλειν ἐξ
ἀκοῆς ἢ ψάλλειν στίχους τινὰς συμφώνως πρὸς τὸ
ὑπόδειγμα ἢ τὸ μέλος ἄλλων γνωστῶν ἄλλων τροπα-
ρίων τοῦτο εἶναι πρᾶγμα σύνθετος. Ἔστω ὁ ἱερεὺς Δα-
μασκηνός, παρέχων ὠρισμένον καὶ ὁμοίωμορον εἶδος
εἰς τὴν ὑμνωδίαν καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά ἄσματα, ἢ
ἄλλως συντάττων τοὺς ἰδίους κανόνας καὶ τὴν Ὀκ-
τώγηρον, δὲν συνέταξε τὰ πάντα ἐξ ἀρχῆς νέα, ἀλλ'
ἐτήρησεν ἐκ τῶν προϋπαρχόντων πολλά. Τοιοῦτοτρό-
πως παρίσταται καὶ ὑπάρχει ἀναμφίβολον, ὅτι καὶ
ἡμεῖς νῦν ἐπαναλαμβάνομεν ψάλλοντες πολλὰ τοιαῦ-
τα ἐκκλησιαστικά ἄσματα, ἅτινα ὑπῆρχον μὲν συν-
τεταγμένα ἐν αὐτῇ τῇ ἀπωτέρω χριστιανικῇ ἀρ-
χιότητι, ἀκολουθῶς δὲ τροποποιηθέντα ἀνεφάνησαν
ἐπ' ἄλλων ποιητῶν ἢ διέμειναν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ
ἀνώνομα.

Ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν δ' αὐτῶν ἰδιότητα τὰ ἄ-
σματα τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ πάντα εἰσὶν ἄξια τῆς
ἐπωνυμίας ἁσμάτων πρῶτοτύπων. Καὶ πάν-
τες μὲν οἱ κανόνες καὶ τὰ ἰδιαίτερα τροπάρια τοῦ ἱε-
ροῦ Δαμασκηνοῦ δὲν ἐγράφησαν διὰ στίχων, εἰμὴ μόν-
ον ὡς ἀνωτέρω ἐλέγχθη ὁ κανὼν εἰς τὴν Γέννησιν
τοῦ Σωτῆρος, εἰς τὰ Θεοράνια καὶ εἰς τὴν Πεντη-
κοστήν, ὡσαύτως καὶ πάντα τὰ ἀντίφωνα τῶν κυ-
ριακῶν. Ἐν ἄπαισι ὅμως τοῖς ἱεροῖς ἄσμασι τοῦ θείου
Δαμασκηνοῦ ὑπάρχει κατὰθλος ἢ ἐνθεὸς ἐμφύχσις,
ἢ κατ' ἐξοχὴν προσιδιάζουσα εἰς ὑψηλὸν μελωδόν.
Ἐνεκα τῆς ὑψηλῆς ἄξιας τῶν ἁσμάτων τοῦ ἱεροῦ Δα-
μασκηνοῦ οὐκ ὀλίγοι ἐγράψαν εἰς αὐτὰ ἐρμηνείας.¹
Ἐν τοῖς στίχοις αὐτοῦ μετεχειρίσθη τὸν ἱαμβικὸν
τρίμετρον ἦτοι τὸν ἐξάπουν ἱαμβικὸν στίχον, ὅστις
λίαν εὐγλωττῶς ἐκφράζει τὴν δύναμιν, τὸ ὕψος καὶ
τὴν ζωηρότητα τῶν αἰσθημάτων. Τὰ δίστιχα, ἦτοι
οἱ ἠρωλεγετοὶ στίχοι, τοὺς ὑποίους εἰς τινα αὐτοῦ

¹ Γνωστὰ τοιαῦτά εἰσιν: α') « Γεωργίου τοῦ
Πάρου μητροπολίτου Κορινθίας, διασαφῆσις εἰς τοὺς
ἐορταστικούς κανόνας Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ »·
β') « Θεοδώρου Προδρόμου ἐρμηνείαι τῶν ἐορταστικῶν
κανόνων Κοσμᾶ καὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ »· γ')
Ἰωάννου τοῦ Ζωναρᾶ ἐρμηνεία εἰς τὴν Ὀκτώγηρον τοῦ
Δαμασκηνοῦ· δ') Εὐσταθίου ἐπισκόπου Θεσσαλονίκης·
καὶ ε') Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ, ἀρχιεπισκόπου Ἐρέ-
σου, ἐρμηνεία εἰς τινὰς κανόνας τοῦ Δαμασκηνοῦ.
Fabricii bibl. graec. ix. 743. 744.

ἄσματα μετεχειρίσθη ὁ ἱερεὺς Δαμασκηνός, τρανώτε-
ρον ἐκφράζουσι τὰ λυπηρὰ, τὰ παθητικά καὶ συμ-
παθῆ τῆς ψυχῆς αἰσθήματα. Καὶ ἐν τοῖς ἄσμασι,
τοῖς ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ γεγραμμένοις, εἶναι ἀδύνατον
νὰ μὴ παρατηρήσῃ τις τὴν ὁμοιότητα κατὰ τὸ μᾶλ-
λον καὶ ἦττον πρὸς τὸ στιχογραφικὸν μέτρον. Ἄπαντα
τὰ μέρη, τὰ συνιστῶντα τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ ἄσμα,
εἶναι ἴσα πρὸς ἄλληλα· ἅπαντα δὲ τὰ ἄσματα, τὰ
εἰς ἐν μέλος ἀναφερόμενα, ἔχουσι τὴν πρὸς ἄλληλα
ὁμοιότητα πλησιεστάτην, τοῦθ' ὅπερ ἀπῆται καὶ ὁ
προορισμὸς αὐτῶν, ὅπως ἄδωνται διὰ ζωῆς φωνῆς.

Ἐὰν ἀποβλέψωμεν εἰς τὸν κανόνα τοῦ ἁγίου Πά-
σχα, ἦτοι τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως, ὅστις ἐ-
ποιήθη εἰς τὸ πεζόν, παρατηρεῖται ὅτι ἡ συντομία,
ἢ διακοπή καὶ παραλείψεις λέξεων τινῶν καὶ ἐνοπιῶν
ἐκδηλοῦσι τοῦ συγγραφῆος τὴν πρόθεσιν τοῦ ἐκλέγειν
λέξεις εὐήχους καὶ παρέχειν εἰς αὐτὰς τάξιν, οἷα
ὄντως ἐφαίνετο αὐτῷ ἐμπρέπουσα εἰς ὕψος στιχογρ-
φικόν. Εἰς τὰς γραμμάς, αἰτινες διαχωρίζουσι εἰς τὰ
διὰ στίχων ποιήματα τὸν ὠρισμένον ἀριθμὸν τῶν
στίχων ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἀνταποκρίνεται παρὰ τῷ
ἐκκλησιαστικῷ μελωδῷ ἢ ᾠδῇ, ἢ συγκροτουμένη
ἐκ τροπαρίων τινῶν κατὰ τὸν τύπον τοῦ εἰρμοῦ αὐ-
τῶν πεποιημένων. Αὐτὴ ἐστὶ ἡ ὀνομασία ᾠδῆ δει-
κνύει ὅτι πάντα τὰ μελωδικὰ ποιήματα τοῦ ἱεροῦ
Δαμασκηνοῦ συνετέθησαν κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν
λυρικῶν ποιημάτων. Διότι πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς ἀντι-
κείμενα παρίστανται μετ' αἰσθημάτων, ὅπερ προβαί-
νον ἀναπτύσσεται νῦν μὲν ταχέως, νῦν δὲ βραδέως, ποῦ
μὲν ἰσχυρῶς καὶ ὀξείως, ποῦ δὲ ἡσυχῶς καὶ σεμνῶς.
Ἐν αὐτοῖς παρατηρεῖται οὐχὶ διάνοια καὶ κρίσις ψυ-
χρᾶ, διασκεπτομένη καὶ κρίνουσα περὶ τῶν μεγάλων
ἔργων καὶ ἀληθειῶν τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀλλ' αὐτὴ ἡ
ἀνθρωπίνη ψυχὴ ἐν τῇ ὑπερπερισσειᾷ τῶν αἰσθημά-
των νῦν μὲν ἀνοφουμένη εἰς ἐν ἀντικείμενον, νῦν δὲ
μεταβαίνουσα ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο ζωηρῶς καὶ
ταχέως. Εἴτε θεωρεῖ τὰ μυστήρια καὶ τὰς θαυμα-
σίας τοῦ Θεοῦ βουλάς ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους,
εἴτε ἀποβλέπει εἰς τὰ ἔργα τῆς παντοδυναμίας τοῦ
Θεοῦ χάριτος, εἴτε ἐπιστρέφει πρὸς τὰς ἐαυτοῦς ἀ-
μαρτίας καὶ ἀσθενείας, ἢ ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ κατα-
πλήττεται νῦν μὲν ὑπὸ χαρᾶς καὶ θαυμασμοῦ, νῦν
δὲ ὑπὸ λύπης.

Μετὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Πάσχα,
ὡς πρότυπον ἀνθρωπίνης ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως
ἀδύνατον νὰ εὐρεθῶσιν ἄσματα ἐπὶ μᾶλλον πεπληρω-
μένα αἰσθημάτων τοσοῦτον ζωηρῶν ὅσῳ καὶ ὑψηλῶν
πεπληρωμένα ἐκστάσεως ἱερᾶς καὶ ἀληθῶς οὐρανοῦ.

Ἡ ἀκολουθία τοῦ Πάσχα εἶναι πανήγυρις τοῦ οὐρα-
νοῦ καὶ τῆς γῆς, πανήγυρις καρδίας πλήρους ζωηρο-
τάτης ἀγαλλιάσεως περὶ τοῦ νικητοῦ τοῦ θανάτου καὶ
τοῦ ἔθου. Τὸ ἄγιον Πάσχα παρίσταται πανήγυρις
πανηγύρεων μὲν ἐν τῷ ἀναστασίμῳ ἄσματι, ἐορτῇ
δὲ ἐορτῶν ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ. Καὶ
πρὸς τὸ ποίημα τοῦτο ἰδίως πρέπει νὰ ἀναφῶμεν
τοὺς λόγους τοῦ Σουῖδα, ὅτι οἱ ἄσματικοὶ κανόνες
τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ εἰσὶν ἀμίμητοι ὡς πρὸς ἐκ-
φύχσιν τοῦ ἁσματος.

Ἀντίφωνα δὲ καὶ ἄσματα ἐπιτίφια ἢ
νεκρώσιμα εἰσὶν ἄσματα ψυχῆς μετανουήσεως, ἄ-
σματα πρωτότυπα εἰς τὸ εἶδος αὐτῶν. Εἰς τὰ ἀντί-
φωνα ὁ ἱερεὺς Δαμασκηνός κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ
Δαβὶδ ἐχρεῖται τοὺς στεναγμούς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ περὶ
τῶν χαλεπῶν παθῶν, περὶ τῶν σκληρῶν ψυχικῶν
ἐγθρῶν καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα ἐκείνου ἐλπίζει ἐπὶ
Κύριον, ἀλλὰ δι' ἐλπίδος ὑψηλοτέρης. Μετὰ τὰ δύο
στιχηρὰ τὰ ἐκφράζοντα τὴν λύπην ψυχῆς θλιβομένης
καὶ ἐλπίζούσης ἔπεται αἶνος εἰς τὸ ἄγιον Πνεῦμα τὸ
ζωοποιῶν τὴν πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου ζωὴν.¹ Ἡ
φωνὴ τῆς λύπης ἀποτείνεται πρὸς τὸν Σωτῆρα Χρι-
στὸν, ὅστις ἐστὶν ἡ πηγὴ τῆς τῶν ἁμαρτιῶν ἀφέ-
σεως καὶ αὐτὸς ἐστὶν ὁ παντοκράτωρ Κύριος τοῦ οὐ-
ρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον πεμπούμενον
ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ ἀνοικνοδομεῖ τὴν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐ-
ρειπωθεῖσαν ψυχὴν καὶ ἀναπέμπεται εἰς αὐτὸ αἶνος
τῆς στερεῆς ἐλπίζουσης ψυχῆς. Ἐνταῦθα ἐκφέρεται
ἐγκάρδιος ἐξομολόγησις ψυχῆς διὰ πικρῶν δακρῶν
λουομένης, ἐνταῦθα τὸ βαθύτατον αἰσθημα τῆς ἡμε-
τέρας ἐνοχῆς ἐκχέεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἡ-
μετέρας ἁμαρτωλοῦ ἀσθενείας, συνάμα δὲ ἐκδηλοῦται
καὶ τὸ ζωηρὸν αἰσθημα τῆς θαυματουργοῦσης θείας
χάριτος. Βλέπει τις καὶ ἀκούει τίνι τρόπῳ ἢ μετα-
νοῦσα ψυχὴ κατανοεῖ καὶ αἰσθάνεται, ὅτι πρὸς ἐξα-
σθένειν τῆς ἁμαρτίας ἔχει ἀνάγκην πικρᾶς μετα-
νοίας καὶ ζήλου πρὸς τὸν Θεόν. Στενάζει καὶ ἀνα-
κραεῖ, ἀναπέμποντα εὐχὰς πρὸς τὸν θρόνον τῆς χά-
ριτος. Ἡ ἁμαρτία ὑποτάσσει αὐτὴν, ἀλλ' ἡ ψυχὴ
σπεύδει πρὸς τὸ Παράκλητον Πνεῦμα, αἰνοῦσα τὴν
δύναμιν αὐτοῦ.

¹ Ὅρα ἐν τοῖς καλουμένοις Ἀναβαθμοῖς ἐκά-
στου ἡχοῦ τῆς κυριακῆς πρωτῆ. Ὑπάρχουσι τρία ἀν-
τίφωνα, ἐκάστου συγκειμένου ἐκ τριῶν τροπαρίων,
τῶν μὲν δύο πρώτων ἀποτείνοντων πρὸς τὸν Σωτῆ-
ρα Χριστὸν, τοῦ δὲ τρίτου, πρὸ τοῦ οὐρανοῦ ἀείποτε
στιχολογεῖται: « Δόξα . . . καὶ νῦν . . . », πρὸς τὸ ζω-
αρχικὸν καὶ πανάγιον Πνεῦμα. Σ. Μ.

« Ἐκ νεότητός μου πολλὰ πολεμῆ με πάθη· ἀλλ'
αὐτὸς ἀντιλαβοῦ καὶ σῶσον Σωτήρ μου ».

« Ἐκέκραξά σοι, Κύριε, θερμῶς ἐκ βάθους ψυχῆς
μου· κἀμοὶ γενέσθω πρὸς ὑπακοὴν τὰ θεῖά σου ὄτα ».

Δόξα, καὶ νῦν.

« Ἄγιον Πνεῦματι, ἀναβλύζει τὰ τῆς χάριτος ρεῖ-
θρα, ἀρδεύοντα ἅπαντα τὴν κτίσιν πρὸς ζωογονίαν ».

Παθητικώτατα ὡσαύτως εἶναι τὰ « ἰδιόμελα » ἄ-
σματα τοῦ Ἰωάννου Μοναχοῦ, τοῦ Δαμασκηνοῦ, εἰς
τὰς νεκρωσίμους ἀκολουθίας. Φυσικώτατα καὶ μετὰ
ἰσχύος ἐπὶ τοῦ πάρου τῶν υἱῶν τοῦ Ἀδάμ διαζωγρα-
φεῖ ἐν αὐτοῖς τὴν κατάστασιν τοῦ χοϊκοῦ ἀνθρώπου.

« Ποῖα τοῦ βίου τρυφή διαμένει λύπης ἀμέτοχος;
ποῖα δόξα ἐστήκεν ἐπὶ γῆς ἀμετάθετος; πάντα σκιᾶς
ἀσθενέστερα, πάντα ὀνείρων ἀπατηλότερα· μία βροτῆ,
καὶ ταῦτα πάντα θάνατος διαδέχεται. Ἄλλ' ἐν τῷ
φωτὶ, Χριστέ, τοῦ προσώπου σου καὶ τῷ γλυκασμῷ
τῆς σῆς ὀρασιότητος, ὃν ἐξελέξω ἀνάπαυστον ὡς φι-
λάνθρωπος »².

Ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ μετὰ πολλῆς τῆς
σκληρότητος διετήγγον τὰς ἐριδας αὐτῶν κατὰ τῆς
ἀληθείας αἱ αἰρέσεις τῶν Μονοθελητῶν, τῶν Μονο-
φυσιτῶν, ἐν μέρει δὲ καὶ τῶν Νεστοριανῶν. Κατὰ
τούτων πρὸ πάντων συγχρότερον θεολογεῖ ἐν τοῖς ἄ-
σμασι αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς Δαμασκηνός. Τὰ οὗτω καλου-
μενα δογματικὰ τροπάρια, ἦτοι τὰ ἐσπέρια ἄ-
σματα εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, περιέχουσι δι-
δακκαλίαν κατ' ἐξοχὴν περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ, διδακκαλίαν περὶ τοῦ Θεοανθρώπου Σω-
τῆρος, τοῦ συνενώσαντος ἐν ἑαυτῷ ἀσυγχύτως καὶ ἀ-
δικαιρέτως τὴν θείαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, τὴν
θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Πλὴν τούτου ἐν τοῖς
ἄσμασι τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ παρατηροῦνται καὶ ἑ-
τερα δόγματα ὑπὸ τοιοῦτον εἶδος, ὑπ' ὃ δύναται νὰ
ἐκφράσῃ ταῦτα αἰσθημα ζῶν, ἀλλὰ καθοδηγούμενον
ὑπὸ ἀκριβεστάτης γνώσεως τῆς ἀληθείας. Ὡς πρὸς
τὴν σχέσιν ταύτην μεγίστης σπουδαιότητός εἰσιν οἱ
κατὰ τὰς κυριακὰς ψαλλόμενοι κανόνες καὶ τὰ ἄλλα
στιχηρὰ τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ. Ἐν αὐτοῖς μετὰ
πλήρους ἐμπνεύσεως ἀναμειλπει τὸ σωτηριώδες γεγο-
νός τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, συνάμα δὲ παρι-
στῆ καὶ τὴν τρισυπόστατον Θεότητα ἐν τῇ ἀθεωρή-

¹ Ἐνταῦθα κατὰ σειρὰν ἀναγινώσκονται καὶ ἑτε-
ρα τροπάρια ἀντιφώνων ἐξ ἄλλων ἡχῶν, ἅτινα πα-
ραλείψαμεν.

² Ὡσαύτως ἐνταῦθα παραλείφθησαν τὰ παρακο-
λοῦθοντα κατ' ἡχῶν τροπάρια, ἅτινα ὄρα ἐν Εὐχολο-
γίῳ σελ. 413—414.

ἀφ' ἐτέρου δὲ περιετέλλετο καὶ καθωδηγεῖτο ἢ ἀπεριόριστος πρὸς τὸν μοναχικὸν βίον τάσις, ἡδύνατό τις πολλὰ νὰ γράψῃ καὶ εἰς λίαν μακροχρόνιον σημεῖον ἀπὸ τοῦ προκειμένου νὰ ἐκφύγῃ.

Ὡς τελευταῖον παράδειγμα ἀποπείρας δημεύσεως καὶ ἐκλαϊκείσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας εὐρίσκομεν τὴν τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου πρᾶξιν, λαμβάνοντος τὰ ἀργυρᾶ σκεύη τῶν ἐκκλησιῶν, ὅπως χωνεύσῃ αὐτὰ καὶ μετατυπώσῃ εἰς νομίσματα, δι' αὐτῶν δὲ ἀποτίσῃ τοὺς μισθοὺς τῶν ξένων στρατιωτῶν, οὓς ἐλλείπει μαχίμων ἀνδρῶν, ἐνῶ ὑπερέβρισαν τὰ μοναστήρια, ἡναγκάσθη νὰ προσλάβῃ. Πλήρης πατριωτισμοῦ καὶ κατανούσεως ἔλεγε τότε, κατὰ τὸν Φραντζῆν, διενεργῶν ταῦτα ὁ ἀειμνήστου οὗτος αὐτοκράτωρ. « Ἄν ὁ Θεὸς τὴν πόλιν λυτρώσῃται, τετραπλοῦν ἀποδώσωκαί τῷ Κυρίῳ μου ». Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ἐδέησεν ἐν τέλει νὰ πέσῃ μετὰ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ὑπὲρ αὐτοῦ μαχόμενος, παρέχων τρανὸν μαρτύριον ὅτι δὲν δύναται ποτε τὸ συμφέρον, ἢ δόξα καὶ ἢ σωτηρία τῆς Ἐκκλησίας νὰ εὐρίσκηται ἐκτός καὶ ἀνεξάρτητος τῆς τοῦ κράτους.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΗΠΟΥΡΙΑΣ.

ΠΡΟΒΙΒΑΣΤΙΚΗ ΣΤΑΘΜΕΥΣΙΣ

ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΙΚΩΝ ΟΝΤΩΝ ΑΝΑ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟΝ
ΤΗΣ ΓΗΣ—ΚΕΝΤΡΑ ΕΜΦΑΝΕΙΑΣ—Η ΑΡΧΙΚΗ
ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΕΠΑΥΛΙΣΙΣ.

(Συνέχεια καὶ τέλος: ἴδε ἀριθμὸν 39).

Μέχρις ὧδε παρέλιπον τοὺς ἐξαιρετικούς τύπους, οἳ εἰσιν οἱ τῶν διδελφῶν εἴτε μαρσποφόρων, τῶν κωδῶν, τῶν μακίων (makis) κτλ., διότι μὴ ἐπιθυμῶν νὰ ἐπιχειρηματισθῶ ἐκ τῶν ἀποπλανητικῶν μορφῶν, ἐπέμεινον νὰ δεῖξω τοὺς νόμους ἐν ἀνεργείᾳ ἐν ταῖς εἰδέσιν, ὧν ὁ ὀργανισμὸς τυγχάνει, ὡς εἶπεν, ὠρισμένος· ἀλλ' οἱ ἐκθεσμοὶ τύποι νέα διδάσκοντες ἡμᾶς πράγματα, μεγάλην ὡς ἐκ τούτου κέκτηνται τὴν σπουδαιότητα.

Οἱ τύποι οὗτοι σχεδὸν πάντοτε χαρακτηρίζουσιν εἴτε τὰ μεγάλα καὶ πρώτιστα, εἴτε τὰ δευτερεύοντα τῆς ἐμφανείας τῶν ζῶων κέντρα, ἤτοι τὰς γεωγραφικὰς περιφερείας. Περιοριζόμενος εἰς μόνον τὰ μαρσποφόρα, ἀναμνηστικῶς ὅτι ἡ Αὐστραλία ἐνέχει τὰ ἐαυτῆς μαρσποφόρα· ἡ μεσημβρινὴ Αὐστραλία τὸν ὀρνιθόφρουγον, ἡ ὑπερβόρειος Ἀμερικὴ τὸν μοσχοφόρον βοῦν, ἡ κεντρικὴ Ἀμερικὴ τὰ κωδᾶ, ἡ Ἀφρικὴ τὴν καμηλοπάρδαλιν, ἡ Ἀσία τὸ yack, τὸ Εὐέλπι ἀ-

κρωτήριον τὴν δορκάδα (gnou), ἡ Μαδαγασκάρη τοὺς μακίους (makis καὶ τὸ aye aye), ἡ Γαβὼν τὸν γορίλλον κτλ.

Ὁ ἄνθρωπος ἐπίσης ἐστὶν μεταξύ τῶν θηλαστικῶν προφανῶς ἐκθεσμὸς τις τύπος. Μόνος αὐτός, φέρ' εἶπεν, ἐστὶ κατεσκευασμένος ἐπιτηδεῖως πρὸς ὀρθίαν στάσιν, μόνος δὲ κέκτηται ἀληθεῖς πόδας καὶ ἀληθεῖς χεῖρας, μόνος ἐμφαίνει ἀνάπτυξιν ἐγκεφαλοῦ μέχρι τοῦ ὑπέρτου προῖσθου βραχίου, μόνος δ' ἐπὶ τέλους κατέχει τὴν ἐξοχὸν ἐκείνην τῆς διανοίας δύναμιν, δι' ἧς κύριος καθίσταται παντὸς τοῦ περὶ αὐτὸν κόσμου.

Ὁ ἀποδεχόμενος ἄρα ὅτι ὁ ἀνθρώπινος τύπος, ὁ τύπος οὗτος ὁ μᾶλλον τετελειωμένος, τὸ γένος τοῦτο τὸ μεταξύ πάντων ἐξαιρετικόν, ἔλαθε μὲν γένεσιν ἐν πλείοσιν ἐμφανείας κέντροις, οὐδὲν δ' αὐτῶν ἐχαρακτήρισεν ἐιδικῶς, ἐνιαίαν θὰ ἐποίει: ἐξίρειν.

Ὅσοι θεμελιῶς θιασώτης καὶ ἂν ἦ τις τῆς πολυγενείας, ὅσοι δὲ μείζονα ἀριθμὸν ἀνθρωπίνων εἰδῶν καὶ ἂν ἀποδεχθῆ, δεόν ν' ἀναγνωρίσῃ ὅτι ὁ ἀρχέγονος ἐπαυλισμὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐν ἐνὶ μόνῳ ἐμφανείας κέντρῳ καὶ ὁ δι' αὐτοῦ χαρακτηρησμός τοῦ κέντρου ἐκείνου εἰσὶ τὸ λογικὸν πόρισμα πάντων τῶν ὑπὸ τῆς ζωολογικῆς γεωγραφίας μαρτυρουμένων γεγονότων.

Ἀλλὰ πολλῶν δὴ μᾶλλον πᾶς ὁ τὸ μονογενὲς τοῦ ἀνθρώπου πρεσβύων δόγμα, βλέπων τὸ προνομιοῦχον τοῦτο εἶδος, τὸ ὑπὲρ πάντα τᾶλλα ἐξέχον, κατανοῇ σὲ ἓνα τῶν ἐιδικῶν ἐκείνων τύπων τῶν χαρακτηριζόντων τὸ κέντρον, τὴν χώραν ἐν ἧ ἑνερανήσθησαν, ὃν τρόπον, φέρ' εἶπεν, ὁ ὀρνιθόφρουγγος ὁ aye aye, ἡ gnou χαρακτηρίζουσι τὴν μεσημβρινὴν Αὐστραλίαν, τὴν Μαδαγασκάρην, τὸ Εὐέλπι ἀκρωτήριον.

Συλλήθῃ δ' εἶπεν, οἱ τῆς ζωολογικῆς γεωγραφίας νόμοι ἄγρουσι μὲν μετὰ βεβαιότητος εἰς τὸ διαβλέπειν ἐν τῇ ἀνθρωπίνῳ γένει τὸ χαρακτηριστικὸν σημεῖον ἐνιαίου ἐμφανείας κέντρου, ἐπιτρέπουσι δὲ νὰ προσθῶμεν ὅτι τὸ κέντρον ἐκεῖνο δὲν ἦτο πιθανῶς μᾶλλον ἐκτεταμένον τοῦ ὑπὸ τοῦ γορίλλου ἢ τοῦ οὐράγγου κατεργασμένου.

Ἄλλ' ἐστὶν ἄρα γε δυνατόν προβαίνειν τις εἰτι πορρωτέρω νὰ ἐκζητήσῃ τὸν καθορισμὸν τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τοῦ κέντρου τῆς ἐμφανείας τοῦ ἀνθρώπου; Μὴ δυνάμενος νὰ ἐπιληθῶ τοῦ ζητήματος τούτου κατὰ πάσα; αὐτοῦ τὰς λεπτομερείας, ἀρκεσθήσομαι εἰς τὸ διακρῖθῆαι μὲν τὴν ἐνοικίαν, ὑποδείξαι δὲ τὰς πιθανὰς αὐτῶν λύσεις, καθόσον ἐκ τῆς νῦν καταστάσεως τῆς ἐπιστήμης ἐγγχωρεῖ.

Παρατηρητέον ἐν πρώτοις ὅτι περὶ εἶδους τινὸς ζῴου ἢ φυτοῦ προκειμένου καὶ περὶ ἐκείνων μάλιστα

ῶν ἡ οἰκητήριος περιφέρεια εἶναι ἢ μᾶλλον περιεσταμένη, οὐδεὶς ἀξιοῖ νὰ μάθῃ τὸ ἀκριβὲς σημεῖον, ἔνθα τυχὸν κατὰ πρῶτον ἐνερανήσθη· ὁ δὲ, περὶ οὗ νῦν πρόκειται ὁ λόγος, προσδιορισμὸς, παντάπασιν ἀόριστος τις, ὧν ἐξ ἀνάγκης κατὰ προσέγγισιν μόνον δυνατόν γενέσθαι, οὐδὲ δύναται τις πάντως πλειότερόν τι τούτου νὰ ζητήῃ, προκειμένου περὶ τοῦ εἶδους τοῦ πανταχοῦ νῦν διεσπαρμένου. Ἐν ταῖς ὁρίοις δὲ τούτοις ἐπιτρέπεται τοῦλάχιστον νὰ μορφώσωμεν εἰκασίας πιθανότητά τινα ἐνεχούσας.

Τὸ ζήτημα παρίσταται ὑπὸ ἰκανῶς ἀλλοίους χαρακτῆρας, καθόσον τις ἐπισκοπεῖ τοὺς ἐνεστώτας χρόνους, ἢ καθόσον ὑπολογίζεται τὴν γεωλογικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀρχαιότητα. Ἐν τούτοις τὰ γεγονότα εἰς τὰς αὐτὰς φέροντα χώρας, διττοὺς ἀκροτάτους ὄρους φαίνονται ἐνδεικνύοντα· ἢ ἀλήθεια ἐγκρατεῖται ἴσως ἀνὰ μέσον τῶν δύο τούτων σημείων.

Γνωστὸν τυγχάνει ὅτι ὑφίσταται εὐρεθὰ τις ἐν Ἀσίᾳ χώρα κυκλομένη ἐκ μεσημβρίας μὲν καὶ νοτιοδυτικῶς ὑπὸ τῶν Ἰμαλαίων, ἐκ δυτικῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλταῖ, ἐξ ἄρκτου δὲ ὑπὸ τοῦ Altaï καὶ τῶν διακλαδώσεων αὐτοῦ, ἐξ ἀνατολῶν ὑπὸ τοῦ Kingkhan καὶ ἐκ μεσημβρίας καὶ μεσημβρινοανατολικῶς ὑπὸ τοῦ Felina καὶ τοῦ Kuen Loun. Ἐάν τις κρίνῃ ἐκ τοῦ ὅτι ὑφίσταται νῦν ἐκεῖ, ὑποποσάξει ὅτι τὸ μέγα τοῦτο κεντρικὸν ὄροπέδιον περιελάμβανε πιθανῶς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τὸ λίκνον πάλαι ποτέ.

Τυφόντι δὲ τοὺς τρεῖς θεμελιώδεις τύπους πασῶν τῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν ἀντιπροσωπεύουσιν οἱ περὶ τὸ ὄροπέδιον ἐκεῖνο ἐνδοικαιώμενοι λαοί. Αἱ μελαίναι φυλαὶ εἰσιν αἱ μᾶλλον ἀποκισμέναι ἀπὸ τοῦ κέντρου τούτου, ἀλλὰ κέκτηνται ἐν τούτοις σταθμούς θαλασσίους, ἔνθα ἀνευρίσκονται ἀκραϊφνῆς ἢ μιγάδες ἀπὸ τῶν νήσων Kioussion μέχρι τῶν Andaman. Κατὰ δὲ τὰς ἡπείρους αὐταὶ συναμμιζομένης τὸ ἐαυτῶν αἷμα μεθ' ἄλλων σχεδὸν τῶν ὑποδεστέρων φυλῶν καὶ τάξιον τῶν δύο γαγγητικῶν γερσονήσων, ἀνευρίσκονται εἰσέτι ἀμιγῆς ἐν ἀμφοτέραις, προβαίνειν μὲν τοῦ Nepal, καὶ ἐκτείνονται πρὸς δυσμὰς μᾶλλον τοῦ περσικοῦ κόλπου καὶ τῆς λίμνης Ζαρῆξ, ὡς ὁ Ἑλριστων ἀποφαίνεται.

Ἡ δὲ κεντρικὴ φυλὴ, καθαρὰ ἢ μειγμένη ἐνιαχοῦ μετὰ λευκῶν στοιχείων, κατέχουσα προδήλως μόνῃ τὸ περὶ οὗ ἡμῶν ὁ λόγος ἔλαφος, ἀποτελεῖ τοὺς κατοίκους τῆς περιφερείας αὐτοῦ πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολὰς καὶ μεσημβρινοανατολικῶς καὶ πρὸς δυσμὰς, ἐνῶ πρὸς μεσημβρίαν ἀναμμιγνύεται μὲν πλειότερον μετ'

ἄλλων φυλῶν, ἀλλ' οὐχ ἦττον σπουδαῖον ἀπεργάζεται στοιχείον τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἡ δὲ λευκὴ φυλὴ, ἀντιπροσωπευμένη ὑπὸ τῶν ποικιλιῶν αὐτῆς (ἀλλορῶλων ἢ ἑτερορῶλων), φαίνεται ἀμφοιθητήσασα αὐτὸ τοῦτο τὸ κεντρικὸν ἐδάφος πρὸς τὴν κεντρικὴν φυλὴν. Ἐν μὲν τῷ παρελθόντι εὐρίσκομεν τοὺς Yu-Tehi, τοὺς On-soun πρὸς ἄρκτον τοῦ Hoang Ho, κατὰ δὲ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους ἐν τε τῇ μικρᾷ καὶ τῇ ἀνατολικῇ Θιβητίᾳ ἐσημειώθησαν ὑπὸ τῶν περιουσιῶν ὅσον νησύδρια, ἀποκλειστικῶς ὑπὸ λευκῶν οἰκούμενα πληθυσμῶν. Οἱ Miao-Tso κατέχουσι τὰς ὄρεινὰς τῆς Σινικῆς χώρας, οἱ δὲ Siaputh ἀνίστανται κατὰ πασῶν τῶν προσβολῶν ἐν ταῖς φάραξιν τῆς Βολόρης· κατὰ δὲ τὰ ὄρια τοῦ κεντρικοῦ ἐδάφους ἀπαντῶσι πρὸς ἀνατολὰς μὲν οἱ Ainos καὶ οἱ τῶν ἀνωτέρων τάξεων Ἰάπωνες, καὶ οἱ Tinguianes τῶν Φιλιππινῶν, πρὸς μεσημβρίαν δὲ οἱ Ἰνδοί, ἐνῶ μεσημβρινοανατολικῶς καὶ πρὸς δυσμὰς τὸ λευκὸν στοιχείον ἀκραϊφνῆς ἢ κακρωμένου δεσπόζει παντάπασιν.

Οὐδεμία ἄλλη ἐπὶ τῆς σφαιρᾶς χώρα παρουσιάζει παραπλησίαν τινὰ σύνθεσιν τῶν ἀκροτάτων ἀνθρωπίνων τύπων, ἐσκεδασμένων περὶ ἐν κοινὸν κέντρον. Καὶ ἐκ μονωτάτου μὲν τοῦ γεγονότος τούτου ἐμπνεόμενος ὁ ρουσιόφνης ἡδύνατο νὰ ὑποποσάξῃ τὴν ἢ ἀνωτέρω ἐξήνεχον θεωρίαν, ἀλλ' ὅμως καὶ ἄλλοι λόγοι δυνατόν νὰ συμβῶσιν πρὸς τοῦτο.

Ἐνα τῶν σπουδαιότερων λόγων παρέχει ἡ γλωσσολογία. Οἱ τρεῖς θεμελιώδεις τύποι τῆς ἀνθρωπίνης λαλιᾶς ἀνευρίσκονται ἐν ταῖς αὐταῖς χώραις καὶ ἐν ἀναλόγοις σχέσεσιν. Ἐν τε τῷ κέντρῳ καὶ μεσημβρινοανατολικῶς τοῦ κατὰ τὴν ἰδέαν ἡμῶν κεντρικοῦ ἐδάφους τὰς μονοσυλλάβους γλώσσας παριστώσιν ἢ σινικῆ, ἢ μογγικανικῆ, ἢ σιαμικῆ καὶ ἡ θιβητανῆ· ὡς γλώσσας δὲ συγκολλητικὰς ἢ λεξικλίτους ἀπαντῶμεν ἐκ μὲν τοῦ βορειοανατολικοῦ πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν τὸ σύστημα τῶν οὐγγροσλαβικῶν, πρὸς μεσημβρίαν δὲ τὸ τῶν Ἀραβιδιῶν καὶ Μαλαισιῶν καὶ πρὸς ἀνατολὰς τὰς τουρκικὰς γλώσσας. Ἐπὶ τέλους δὲ ἡ σαρσκρίτη μετὰ τῶν ἐξ αὐτῆς παραγῶγων καὶ αἱ ἱρανικαὶ γλώσσαι παριστῶσι κατὰ μεσημβρίαν καὶ μεσημβρινοδυτικῶς τὸ σύστημα τῶν κλιτῶν γλωσσῶν.

Ἄπασαι αἱ ἀνθρωπίναι γλώσσαι ὑπάγονται εἰς τοὺς γλωσσολογικοὺς τύπους, τοὺς περὶ τὸ κεντρικὸν τῆς Ἀσίας ὄροπέδιον περιηθροισμένους. Ἐνιαὶ τῶν ἀσιατικῶν ἐκείνων γλωσσῶν, εἴτε κατὰ τὸ λεξικόν, εἴτε κατὰ τὴν γραμματικὴν, ἐγγυτάτην ἐμφαίνουσι συγγένειαν πρὸς διαλίτους, λαλουμένας ἐν σφόδρα

ἀπωρισμέναις χώραις, ἢ κεχωρισμέναις ἀπὸ τοῦ ἐν λόγῳ ὄροπέδου διὰ παρεμπιπτουσῶν γλωσσῶν λίαν διαφόρων. Γνωστὸν δὲ τυγχάνει ὅτι πολλοὶ γλωσσολόγοι, καὶ μεταξὺ ἄλλων ὁ κ. Manry ἐνόμισεν ὅτι πρεσβεύουσι τὴν συναφειαν τῶν Αραβιδινῶν γλωσσῶν καὶ τῶν γλωσσικῶν τῆς Αὐστραλίας ἰδιωματικῶν καὶ ὁ κ. Pictet ἀνεῖρε πλῆθος ἀριανῶν λέξεων ἐν ταῖς ἀρχαιοτέραις τῶν καθ' ἡμᾶς εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν.

Ἐπὶ τέλος εἰς Ἀσίαν ἀκόμη προῆλθον τὰ κατοικίδια ἡμῶν ζῶα τὰ ἐκ παλαιτάτου συνανθρωποθεύοντα χρόνου· κατὰ τοῦτο ὁ Γαλλὸς Geoffroy πληρέστατα συμφωνεῖ μετὰ τοῦ Bureau de la Malle

Οὕτω λοιπὸν, εἰς μόνην τὴν ἐνεστῶσαν χρονολογικὴν περίοδον ἀρκεσθῶμεν, τὰ πάντα ἄγουσιν ἡμᾶς πρὸς τὸ κεντρικὸν ἐκεῖνο ὄροπέδιον ἢ μᾶλλον πρὸς τὸν εὐρύτατον ἐκεῖνον περίβουλον. Ἐκεῖ ἀρέσκονται τινεσὶ ὑποτιπάζων ὅτι ἐνεφανίσθησαν τε καὶ ἐποπλακλασθήσαν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν οἱ λαοὶ ἐκχυθέντες ὡς εἰς ὑπερχειλοῦς ποτηρίου κατεσκεδάσθησαν, οἷον ἀνθρώπινα κύματα, κατὰ πάσας τὰς ἡμέρας.

Ἄλλ' αἱ παλαιοντολογικαὶ μελέται ἤγαγον ἐναγχοῦς εἰς πορίσματα ἱκανὰ νὰ τροποποιήσωσι τὰ πρῶτα ἐκεῖνα συμπεράσματα. Οἱ κ. κ. Heer καὶ Σαπόρτας εἰδόμενοι ἡμᾶς, ὅτι ἐν τῇ τριτογενεῖ περιόδῳ (τῇ γεωλογικῇ) ἢ τε Σιθιρία καὶ ἡ Σπιτιοβέργη ἦσαν κεκαλυμμένα, ὑπὸ φυτῶν, εὐκραεῖς μαρτυροῦντων κλίμα. Ἐν τῇ αὐτῇ περιόδῳ λέγουσιν ἡμῖν οἱ κ. κ. Murchison, Keyserling, de Vernenil καὶ d'Archiac αἱ καθ' ἡμᾶς ἀγοι πεδιάδες ἔτρεπον μεγάλα ποταμῶνα ζῶα τὴν τάρανδον, τὸν πρωτόγονον ἐλέφαντα (μαμμουθ), τὸν τριχόρβηνα βινόκερον, κατὰ δὲ τὴν ἐμὴν γνώμην πάντα ταῦτα τὰ ζῶα, ἐμφανισθέντα παρ' ἡμῖν ἐν ἀρχῇ τῆς τεταρτογενεῖς περιόδου, ἦτοι ἐν Γαλλίᾳ, δὲν ἐπεροίτησαν μόνον.

Εἶπον μὲν ἀνωτέρω ὅτι τὰ εὐρήματα τοῦ 1862 κ. Bourgeois ἀποδεικνύουσι τὸ κατ' ἐμὲ τὴν ἐν Γαλλίᾳ παρουσίαν τοῦ κατὰ τὴν τριτογενεῖ γεωλογικῆν περίοδον ἀνθρώπου, ἀλλὰ τὰ πάντα φαίνονται τεκμηριωθέντα ὅτι σπάνιοί τινεσὶ καὶ εὐάριθμοι ἦσαν εἰσέτι οἱ ἀντιπροσωπεύοντες αὐτὸν παρ' ἡμῖν. Οἱ τεταρτογενεῖς πληθυσμοὶ ἦσαν κατὰ τύπους τοῦλάχιστον τοσοῦτον πολυπληθεῖς, ὅσον ὁ θρησκευτικὸς ἐγγράφῳ βίος.

Δὲν ἐπιτρέπεται ἄρα γε νὰ φαντασθῶμεν ὅτι κατὰ τοὺς τριτογενεῖς χρόνους ὁ ἄνθρωπος ζῶν κατὰ τὴν ὑπερβόρειον Ἀσίαν παρὰ τὰ μνημονευθέντα τῶν ζῶων εἶδη, ἐθήρατο αὐτὰ χάριν διατροφῆς, ὡς βραδύτερον ἐθήρασαν αὐτὰ ἐν Γαλλίᾳ; Ἀναγκασθέντα δὲ τὰ ζῶα

εἰς μετανάστευσιν πρὸς μεσημβρίαν, τῆς προϊούσης ψύξεως ἔνεκεν, ὁ ἄνθρωπος ὤφριλε, παρακαλουθῶν ταῦτα, νὰ ζητήσῃ μὲν ἡπιώτερον καὶ αὐτὸς κλίμα, νὰ ἔχῃ δὲ πρόχειρον πάντοτε τὴν συνθήκην ἀγρῶν. Οὕτως εὐχερέστερον θὰ ἤρμηνεύετο ἢ τε σύγχρονος αὐτοῦ ἐπέλευσις εἰς τὰ ἡμέτερα κλίματα, καὶ ἡ αἰφνιδιακατὰ τὸ φαινόμενον πολλαπλασίασις τοῦ ἀνθρώπου.

Κατὰ πιθανὸν ἄρα λόγον δύναται τις νὰ μεταβιβάσῃ ἔτι ἀρκτικώτερον τοῦ ἄρτι εἰρημένου περιβόλου καὶ τοῦλάχιστον μέχρι Σιθιρίας τὸ κεντρικὸν τῆς ἐμφανείας τοῦ ἀνθρώπου ἕδαφος. Ἴσως δὲ ἡ προϊστορικὴ ἀρχαιολογία καὶ ἡ παλαιοντολογία ἐμπεδώσωσιν ἢ ὅλως ἀκυρώσωσιν ἡμέραν τινὰ τὴν εἰκασίαν ταύτην.

Ὅπως ποτ' ἂν ἦ οὐδὲν τῶν μέχρις ὧδε συλλεχθέντων γεγονότων ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ ἐντοπίσωμεν ἀλλοχοῦ ποῦ ἢ ἐν Ἀσίᾳ τὴν τοῦ ἀνθρώπου γένουσι κοιτίδα. Οὐδὲν δ' ἐπίσης διδόμενον ἄγει εἰς τὸ ζητῆσαι τὴν ἀρχέγονον ἡμῶν πατρίδα ἐν ταῖς θερμαῖς χώραις εἴτε τῶν νῦν ὑπερτωσῶν ἡπειρῶν, εἴτε ἐτέρας ἐξαφανισθείσης ἡπείρου. Ἡ συχνάκις ἐπαναληφθεῖσα ἰδέα αὕτη ἐδράζεται ἀπλῶς καὶ μόνον ἐπὶ τῆς ὑπολήψεως ὅτι τὸ κλίμα τῆς σφαιρας κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐμφανείας τοῦ ἀνθρώπου ἦν ταῦτο τῶν νῦν ὑπερτωτικῶν· ἀλλ' ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη διδάσκει ὅτι ἡ γνώμη αὕτη εἶναι ἀντικρὺς ἡμαρτημένη καὶ πλημμυμένη. Τοῦτου δ' οὕτως ἔχοντος, οὐδὲν λοιπὸν ὑπάρχει τὸ ἀντιστρατευόμενον εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι εὗρον εὐφρεῖς ἄμα καὶ ἐπαρκεῖς βίους συνθήκας μέχρι τῶν ἀρκτικῶν τῆς Ἀσίας χωρῶν, ἐνθα μεταβιβάζουσιν ἡμᾶς τοσαῦτα διδόμενα ἐκ τε τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐκ τῆς τῶν ζῶων καὶ φυτῶν εἰλημμένα.

Ἐν Ἀρτάκη, κατ' αὐγουστον τοῦ 1878.

N. K. ΑΗΜΝΙΟΣ, ἰατρός.

ΠΡΩΣΣΙΚΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ.—Ἐν τοῖς ἐννεα πρῶσσι κῶν πανεπιστημίαις, τῷ Λυκαίῳ τοῦ Βραννοβέργ, καὶ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μίντερ ὑπάρχουσιν ἐν ἐνεργείᾳ 924 καθηγηταί, εἰς ὧν 466 εἰσὶ τακτικοί, 7 ἐπίτιμοι, 208 ἔκτακτοι καὶ 243 ὑφηγηταί· φοιτηταὶ δὲ ὑπάρχουσι 8801 ἐγγεγραμμένοι· εἰς ὧν 7635 πρῶτσοι ὑπάρχουσι, ἀνήκουσιν δὲ εἰς τὸ Βερολῖνον 2834 εἰς τὸ Βερσλὺά 1253, εἰς τὴν Γοττεγγην 909 εἰς τὴν Βόννην 859, εἰς τὴν Ἄλ 854, εἰς τὸ Κένισβεργ 655, εἰς τὸ Γράϊσβαλδ 410 εἰς τὸ Μαχθούργ 413 εἰς τὸ Μίντερ 306 εἰς τὴν Κίλ 242 καὶ εἰς τὸ Βραννοβέργ 17. Τὸ σύνολον τῶν ἀκρατικῶν φοιτητῶν ἢ τοῦ μὴ ἐγγεγραμμένου, ἀναβαίνει εἰς 2340 εἰς ὧν 2172 εἰσὶ εἰς τὸ Βερολῖνον καὶ 36 εἰς τὸ Βόν.

ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ ΒΟΛΤΑΙΡΟΥ.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος ἰουνίου ἐπανηγουρίσθη ἐν Παρισίοις ἡ ἐκατονταετηρίς τοῦ θανάτου τοῦ Βολταίρου. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Βίκτωρ Οὐγὼ ἀπήγγειλεν ἐνώπιον ἐκλεκτῆς ὁμηγύρευς τὸν ἐπόμενον λόγον, ἀντάξιον ἀληθῶς τοῦ τε ἀνδρὸς ὑπὲρ οὗ ἤγειτο ἡ ἑορτὴ, καὶ τοῦ ἀπαγγειλαντος αὐτὸν διασήμευ ποιητοῦ.

Ἐκατὸν σήμερον πληροῦνται ἐτι ἀπ' οὗ ἀπέθνησκεν εἰς ἀνὴρ. Ἀπέθνησκεν ἀθάνατος, ἐτελεύτα πλήρης ἡμερῶν, πλήρης ἔργων, πλήρης τῆς ἀγαθότητος καὶ φοβερωτάτης εὐθύνης, τῆς εὐθύνης τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως παραινθείσης καὶ παλινορθωθείσης. Ἐτελεύτα κατάρτατος ὑπὸ τοῦ παρελθόντος καὶ εὐλογητὸς ὑπὸ τοῦ μελλόντος, οὗτοι δὲ, κύριοι, οἱ δύο ὑπέρτατοι κῆποι τῆς δόξης. Παρὰ τὴν ἐπιθανάτιον αὐτοῦ κλίνην εἶχεν ἀπ' ἐνὸς τὴν ἐπευφημίαν τῶν συγχρόνων καὶ τῶν ἐπιγιγνομένων, ἀπ' ἐτέρου δὲ τὸν θρίαμβον τῶν συριγμῶν καὶ τοῦ μίσους, θν ἀνεγείρει τὸ ἀμείλικτον παρελθὸν εἰς πάντας τοὺς πολυμήσαντας αὐτό. Ἦτο πλέον ἢ ἄνθρωπος· ἦτο αἰὼν· εἶχεν ἐνασκῆσαι λειτουργίαν καὶ εκπληρώσει ἀποστολήν· εἶχε προδήλως ἐκλεγῆ δι' ἕπερ ἐπετελεσεν ἔργον ὑπὸ τῆς ὑπερτάτης θελήσεως, ἦτις τοσοῦτον προφανῶς ἐκδηλοῦται ἐν τοῖς νόμοις τῆς φύσεως. Τὰ δοθέντα τέσσαρα ἐτι ἄπερ ἐβίω ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος κατέχουσι τὸ διαλείμμα, ἕπερ χωρίζει τὴν μοναρχίαν ἐν τῷ κολοφῶνι αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὑποφωσκούσης ἐπαναστάσεως. Ἐβασίλευεν ἐτι Λουδοβίκος ὁ ΙΔ', ὅτε ἐγεννήθη, ἐβασίλευεν ἤδη Λουδοβίκος ὁ ΙΣ', ὅτε ἀπέθανεν, εἰς τρόπον ὥστε τὴν μὲν κοιτίδα αὐτοῦ ἐφώτισαν αἱ τελευταῖαι ἀκτῖνες τοῦ μεγάλου θρόνου, τὸν δὲ κράθβατον αὐτοῦ αἱ πρῶται αὐγαὶ τῆς μεγάλης ἀθύσου (Χειροκρατήσεις). Πρὶν ἢ προχωρήσωμεν, συνεννοηθῶμεν, κύριοι, περὶ τῆς λέξεως ἀθύσου· ὑπάρχει καλὰ ἀθύσοι, εἰσὶ δ' ἐκεῖναι εἰς ἃς τὸ κακὸν κατακρημνίζεται (Εὐγε!) Κύριοι, ἀποῦ διεκόπη, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ συμπληρώσω τὴν ἰδέαν μου· οὐδεὶς ἀκύνετος ἢ νοσηρὸς λόγος ἀπαγγελθήσεται ἐναυθῶν· πάρεσμεν ἦδε, ὅπως τὴν πρόσσον διαθεβαίωσωμεν, ὅπως ἀγγεῖλωμεν τοῖς φιλοσόφοις τὴν λῆξιν τῶν εὐεργετημάτων τῆς φιλοσοφίας, ὅπως φέρωμεν εἰς τὸν ΙΙΙ' αἰῶνα τὴν μαρτυρίαν τοῦ ΙΘ'. ὅπως τιμήσωμεν τοὺς μεγαθύμους ἀθλητὰς καὶ τοὺς ἀγαθοὺς δοῦλους, ὅπως ὑμνήσωμεν τὴν εὐγενῆ προσπάθειαν τῶν λαῶν, τὴν βιομηχανίαν,

τὴν ἐπιστήμην, τὴν ἀνδρείαν ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν, τὴν ἐργασίαν, ὅπως στερεώσωμεν τὴν ἀνθρωπίνην σύμπνοιαν, ὅπως δοξάζωμεν ἐνὶ λόγῳ τὴν εἰρήνην, τὴν ὑψηλὴν ταύτην παγκόσμιον θέλησιν. Ἡ ἀρετὴ τοῦ πολιτισμοῦ ἐστὶν ἡ εἰρήνη, ὁ δὲ πόλεμος τὸ ἐγκλημα αὐτοῦ. Πάρεσμεν ἦδε κατὰ τὴν μεγάλην ταύτην στιγμὴν, κατὰ τὴν πάνδημον ταύτην ὥραν, ὅπως ὑποκλινόμενοι θρησκευτικῶς πρὸ τοῦ ἠθικοῦ νόμου, εἰπώμεν τῷ κόσμῳ, ὅστις ἀκούει τῆς Γαλλίας, τάδε· «Μία μόνη ὑπάρχει δύναμις, ἡ συνείδησις ὑπηρετοῦται τῷ δικαίῳ, μία δὲ μόνη δόξα ὁ νοῦς, ὑπηρετῶν τῇ ἀληθείᾳ».

Τούτων ῥηθέντων, ἐξακολουθῶ.

Πρὸ τῆς ἐπανατατάσεως, κύριοι, τὸ κοινωνικὸν αἰκοδόμημα ἦν τοιοῦτον.

Κάτω ὁ λαός· ὑπεράνω τοῦ λαοῦ ἡ θρησκεία ἐκπροσωπούμενη ὑπὸ τοῦ κλήρου, καὶ παρὰ τὴν θρησκείαν ἡ δικαιοσύνη, ἐκπροσωπούμενη ὑπὸ τοῦ δικαστικοῦ σώματος.

Τί δὲ κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας ἦν ὁ λαός; Ἡ ἀμάθεια. Τί ἡ θρησκεία; Ἡ μισαλλοθρησκεία. Τί ἡ δικαιοσύνη; Ἡ ἀδικία.

Ἐπερθεῖνον ἄρα γε τὸ μέτρον ἐν τοῖς λόγοις μου; Ἦμεῖς περὶ τοῦτου κρίνατε. Δύο μόνον ὁ ἀρκεσθῶ παρτιθεῖς γεγονότα, ἀλλ' ἀπορασιτικά.

Τὴν 13 ὁκτωβρίου 1761 εὐρίσκειται ἐν Τολώσῃ ἐν τῇ κάτω αἰθούστῃ μιᾶς οἰκίας εἰς νεανίσκος ἀπηγοισμένος. Ὁ ὄχλος συνταράσσεται· ὁ κλῆρος κεραυνοβολεῖ· τὸ δικαστικὸν σῶμα ἀνακρίνει. Τὸ πρῶτον ἦν αὐτοχειρία, ἀλλὰ παρίσταται δολοφονία. Πρὸς τί συμφέρον; Πρὸς τὸ τῆς θρησκείας. Καὶ τίς κτηγορεῖται; Ὁ πατήρ. Ἦτον Οὐγενῶτος καὶ ἤβηλεσε νὰ παρακολῶσῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ νὰ γείνη καθολικός. Ἐπάρχει τὸ ἠθικῶς τερατώδες καὶ τὸ ὑλικῶς ἀδύνατον. Ἀδικήρον. Ὁ πατήρ ἐκεῖνος ἐφένευσε τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ὁ γέρον ἐκεῖνος ἐκρέμασε τὸν νεανίαν. Ἡ δικαιοσύνη ἐργάζεται καὶ ἰδοὺ ἡ λύσις. Τὴν 9 μαρτίου 1762 λευκῶν· ἄνθρωπος, ὁ Ἰωάννης Κάλας, φέρεται εἰς δημοσίαν πλατεῖαν, ἀπογυμνοῦται. ἐκτείνεται ἐπὶ τροχῷ, ἔχων τὰ μέλη δεδεμένα ἐν ἐκκλίσει, τὴν κεφαλὴν ἐκκρεμῆ. Τρεῖς ἀνδρες ἵστανται ἐπὶ τοῦ ἰαριώματος, εἰς συνέδρον ὀνόματι Λαβιὸν, ἐπιστατῶν ἐπὶ τῆς βλασάνου, εἰς ἱερεὺς, κρατῶν σταυρὸν, καὶ ὁ δῆμιος, μετὰ χεῖρας ἔχων σιδηροῦν μογλόν. Τὸ θῶμα καταπεληγημένον καὶ περιδεῖς δὲν βλέπει τὸν ἱερέα καὶ ἀτελεῖ τὸν δῆμιον· αἶρε ὁ δῆμιος τὸν σιδηροῦν μογλόν καὶ συντρίβει αὐτοῦ ἕνα βραχίονα. Τὸ θῶμα ὠρέεται καὶ λιπευόμε· ὁ σύνε

δρος προθυμείται, δίδουσιν ἄλλατα πρὸς εἰσποῖν ἐν τὸν καταδικασμένον καὶ συνέρχεται. Νέος τότε κτύπος μοχλοῦ, νέα ὄρυγή· ὁ Κάλας λιποθυμῆ· συνέρχεται καὶ αὐθις καὶ ὁ δῆμιος ἐπαναλαμβάνει τὸ ἔργον. Καὶ ἐπειδὴ ἕκαστον μέλος δέον νὰ συντριβῆ εἰς δύο μέρη καὶ δύο λαμβάνει πληγὰς, ἀπαρτίζεται σύνολον ὁκτὼ μαρτυριῶν. Μετὰ τὴν ὀγδόην λιποθυμίαν ὁ ἱερεὺς προσφέρει αὐτῷ τὸν σταυρὸν εἰς προσκύνησιν. Ὁ Κάλας ἀποστρέφει τὴν κεφαλὴν καὶ ὁ δῆμιος δίδει αὐτῷ τὸν θανάσιμον κτύπον, συντριβῆι τούτῳ τὸ στήθος αὐτοῦ διὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ σιδηροῦ αὐτοῦ μοχλοῦ. Οὕτως ἐξέπνευσεν ὁ Ἰωάννης Κάλας. Τοῦτο διήρκεσε δύο ὥρας. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ κατεδείχθη προφανῶς ἡ αὐτοχειρία. Ἀλλὰ μία ὁλοφρονία διεπράχθη. Ὑπὸ τίνος; Ὑπὸ τῶν δικαστῶν (ζωηρὰ αἰσθησις, χειροκροτήσεις).

Ἐτερον γεγονός. Μετὰ τὸν γέροντα ὁ νεανίας. Τρία βραδυτέρον ἔτη τῷ 1765 ἐν Ἀβελίῃ τὴν ἐπιούσαν ἀελλώδους νυκτὸς εὐρίσκειται κατὰ γῆς ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου γεφύρας, παμπάλαιος σκωληρόδερτος ζυλίνος σταυρὸς, ὅστις ἀπὸ τριῶν αἰώνων ἦν κεκολλημένος ἐπὶ τοῦ θωρακίου αὐτῆς. Τίς τὸν σταυρὸν τοῦτον ἐξέριψε κατὰ γῆς; Τίς τὴν ἱεροσυλίαν ταύτην διέπραξεν; Ἀγνωστον. Ἴσως διαβάτης ἴσως ὁ ἄνεμος. Τίς εἶναι ὁ ἔνοχος; Ὁ ἐπίσκοπος Ἀμβιανῶν ἐκδίδωσι παραιντήριον. Παραιντήριον δὲ ἐστὶ διαταγή εἰς πάντας τοὺς πιστοὺς, ἐπὶ ποινῇ κολάσεως εἰπεῖν ὅτι γινώσκουσιν ἢ νομίζουσι γινώσκειν περὶ τοῦ δεινῆς ἢ δεινῆς γεγονότος φονικῆς ἐπιταγῆς τοῦ φανατισμοῦ εἰς τὴν ἀμάθειαν. Τὸ παραιντήριον τοῦ ἐπισκόπου Ἀμβιανῶν ἐνεργεῖ, ἡ ἐπίταξις τῶν ὕλλων λαμβάνει τὰς διαστάσεις τῆς καταγγελίας.

Ἡ δικαιοσύνη ἀνακαλύπτει ἢ νομίζει ὅτι ἀνακαλύπτει ὅτι τὴν νύκτα καθ' ἣν ὁ σταυρὸς ἐξέριφθη κατὰ γῆς, δύο ἀξιωματικοί, καλούμενοι ὁ μὲν Λαβάρ, ὁ δὲ Ἐταλὸν διήλθον ἐπὶ τῆς γεφύρας τῆς Ἀβελίῃς, ὅτι ἦσαν οἰνοβαρεῖς καὶ ὅτι ἔφαλλον στρατιωτικὸν ἔσμα. Δικαστήριον ἦν τὸ στρατηγεῖον τῆς Ἀβελίῃς. Τὸ στρατηγεῖον τῆς Ἀβελίῃς ἦν ἀντάξιον τῶν συνεδρίων τῆς Τολώσης. Δὲν ἦτο ὀλιγώτερον δίκαιον. Ἐκδίδονται δύο ἐντάλματα συλλήψεως. Ὁ Ἐταλὸν διαφραγεῖ, ὁ Λαβάρ συλλαμβάνεται. Παράδοθις εἰς τὴν δικαστικὴν ἀνάκρισιν ἀρνέεται ὅτι διήλθεν ἐπὶ τῆς γεφύρας, ἀλλ' ὁμολογεῖ ὅτι ἔφαλε τὸ ἔσμα. Τὸ στρατηγεῖον τῆς Ἀβελίῃς καταδικάζει αὐτὸν, καὶ ποιεῖται ἔρεσιν εἰς τὸ κοινοβούλιον τῶν Παρισίων. Ἀπάγεται εἰς Παρίσιον, ἡ ἀπόφασις εὐρίσκειται καλὴ καὶ ἐπικυροῦται. Ἐπανάγεται εἰς Ἀβελίῃν δέσμιος.

Συντέμνω τὴν ἀφήγησιν. Ἡ τερατώδης ὥρα ἐπέρχεται. Ὑποβάλλεται πρῶτον ὁ ἱππότης Λαβάρ εἰς τὰ τακτικά καὶ ἔκτακτα βασιανιστήρια, ὅπως ὁμολογήσῃ τοὺς συνενόχους αὐτοῦ. Συνενόχους τίνος πράξεως; Ὅτι διήλθον ἐπὶ γεφύρας καὶ ἔφαλλον ἐν ἔσμα. Συντριβεται αὐτοῦ ἐν γόνυ ἐν τῷ βασιανιστήριῳ. Εἰς πνευματικὸς τοὺς κριγμοὺς ἀκούων τῶν ὁσίων λιποθυμῆ. Τὴν ἐπιούσαν, 5 ἰουλίου 1766, σύρεται ὁ Λαβάρ εἰς τὴν μεγάλην πλατεῖαν τῆς Ἀβελίῃς. Λάμπει ἐκεῖ ἡ φλεγόμενη κέμιος. Ἀναγινώσκειται τῷ Λαβάρ ἡ ἀπόφασις, ἔπειτα κόπτεται αὐτοῦ ἡ πυγμὴ, ἔπειτα ἀποσπάται αὐτοῦ ἡ γλῶσσα διὰ σιδηρῆς λαβίδος, ἔπειτα κατὰ χάριν τέμνεται αὐτοῦ ἡ κεφαλὴ καὶ ῥίπτεται εἰς τὴν πυράν. Οὕτως ἀπέθανεν ὁ ἱππότης Λαβάρ ἦν δὲ ἐνεκακιδεκέτης (Μακρὰ καὶ βαθεῖα αἰσθησις).

Τότε, ὦ Βολταῖρε, φρίκης ἐβλάες κραυγὴν, καὶ τοῦτο ἐστὶ σου τὸ αἰώνιον κλέος (Ἐπανεληγμένα χειροκροτήσεις). Τότε ἐπεχείρησας τὴν τρομερὰν τοῦ παρελθόντος δίκην, συνηγέρσας κατὰ τῶν τυράννων καὶ τῶν τεράτων ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ ἐκέρδησας τὴν νίκην. Μεγάθυμος ἄνερ, ἔσο ἐς αἶε εὐλογητός! (Νέα χειροκροτήσεις).

Κύριοι, τὰ φρικαλέα γεγονότα, ἄπερ ὑπέμνησα, ἐπιτελοῦντο ἐν μέσῳ κοινωνίας πεπολιτισμένης· φριδρὸς καὶ εὐθυμος ἦτο ὁ βίος, ἔτρεχον οἱ ἄνθρωποι ἄνω καὶ κάτω, οὐδεὶς ἐθεώρει ὑπεράνω ἢ ὑποκάτω αὐτοῦ, ἡ ἀδιαφορία ἀνελύτο εἰς ἀκνήδειαν· χαριστάτοι ποιηταὶ ὁ Σαίον-Ἰλλερ, ὁ Βούφλερ, ὁ Ζεντίλ Βερνάρ, ἐποίουν κομφοτάτους στίχους· πλήρης ἔορτῶν ἦν ἡ αὐλή, αἱ Βερσαλλίαι ἤκτονοδόλουν, οἱ Παρίσιοι ἦσαν ἐν ἀμαθείᾳ· καὶ κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐκ θρησκευτικῆς θρησιώδης οἱ δικασταὶ κατεδίκαζον ἕνα γέροντα νὰ ἐκπνεύσῃ ἐπὶ τοῦ τροχοῦ, καὶ οἱ ἱερεῖς ἀπέσπων ἀπὸ ἐνὸς παιδὸς τὴν γλῶσσαν δι' ἐν ἔσμα.

Ἀπέναντι τῆς ἐπιπολιτικῆς καὶ πενήμου ἐκείνης κοινωνίας ὁ Βολταῖρος μόνος ἔχων ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας ταύτας τὰς δυνάμεις συνηνωμένας, τὴν αὐλήν, τὴν ἀριστοκρατίαν, τὴν πλουτοκρατίαν· τὴν δύναμιν ἐκείνην τὴν μὴ ἔχουσαν συνείδησιν ἑαυτῆς, τὸ τυρλὸν πλῆθος· τὸ τρομερὸν ἐκεῖνο δικαστικὸν σῶμα, τὸ τοσοῦτο μὲν εἰς τοὺς ὑπηκόους βαρὺ, τοσοῦτο δὲ εἰς τὸν δεσπότην πενήθιον, τὸ κατασυντριβὸν καὶ κολακῆδον, τὸ γονυκλινὸς ἐπὶ τοῦ λαοῦ πρὸ τοῦ βασιλέως (Εὐγε!) τὸν κλῆρον ἐκεῖνον, ἀπαίσιον κρῆμα ὑποκρισίας καὶ φανατισμοῦ· ὁ Βολταῖρος μόνος, ἐπαναλαμβάνω λέγων, ἐκέρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ

συνασπισμοῦ ἐκείνου παθῶν τῶν κοινωνικῶν ἀδικιῶν, κατὰ τοῦ πελοφίου καὶ τρομεροῦ ἐκείνου κόσμου καὶ ἀπεδέξατο τὴν μάχην. Καὶ πόσον ἦτο τὸ ὄπλον αὐτοῦ; Ἐκεῖνο, ὅπερ ἔχει τὴν ἐλαφρότητα τοῦ ἀνέμου καὶ τὴν δύναμιν τοῦ κεραυνοῦ. Μία γραφίς (Χειροκροτήσεις). Διὰ τοῦ ὄπλου τούτου ἐπολέμησε, διὰ τοῦ ὄπλου τούτου ἐνίκησε. Κύριοι, προσαγερευόμεν τὴν μνήμην ταύτην.

Ὁ Βολταῖρος ἐνίκησεν· ὁ Βολταῖρος ἐποίησε τὸν ἀκτινοδόλον πόλεμον, τὸν πόλεμον τοῦ ἐνὸς κατὰ πάντων, τὸν μέγαν τούτῳ πόλεμον· τὸν πόλεμον τῆς διανοίας κατὰ τῆς ὕλης, τὸν πόλεμον τοῦ λόγου κατὰ τῆς προλήψεως, τὸν πόλεμον τοῦ δικαίου κατὰ τοῦ ἀδίκου, τὸν πόλεμον ὑπὲρ τοῦ δυναστευομένου κατὰ τοῦ δυνάστου, τὸν πόλεμον τῆς ἀγαθότητος, τὸν πόλεμον τῆς πρᾶότητος. Ἔτρε τὸ φίλτρον γυναικὸς καὶ τὴν ὀργὴν ἦρως. Ὑπήρξε μέγας νῦς καὶ εὐρεῖα καρδία (Εὐγε!).

Ἐνίκησε τὸν παλαιὸν κώδικα καὶ τὸ παλαιὸν δόγμα. Ἐνίκησε τὸν τιμαριώτην δεσπότην, τὸν γοθικὸν δικαστήν, τὸν ρωμαῖον ἱερέα. Ἀνύψωσε τὸν ὄχλον εἰς τὸ ἀξίωμα λαοῦ. Ἐδίδαξεν, εἰρήνευσε, ἐξεπολίτευσε. Ἠγωνίσαστο ὑπὲρ τοῦ Σιρβὲν καὶ τοῦ Μονβαλλῦ, ὡς ὑπὲρ τοῦ Κάλας καὶ τοῦ Λαβάρ. Ἀπεδέξατο πάσας τὰς ἀπειλὰς, πάσας τὰς ὕβρεις, πάντας τοὺς διωγμοὺς, τὴν ἐξορίαν. Ὑπήρξεν ἀκάματος καὶ ἀκλόνητος, ἐνίκησε τὴν βίαν διὰ τοῦ μειδιάματος, τὸν δεσποτισμὸν διὰ τοῦ σαρκασμοῦ, τὸ ἀλάθητον διὰ τῆς εἰρωνείας, τὴν ἐπιμονὴν διὰ τῆς καρτερίας, τὴν ἀμάθειαν διὰ τῆς ἀληθείας.

Ἀπήγγειλα ἤδη μίαν λέξιν, τὸ μειδιάμα· ἵσταμαι εἰς ταύτην.

Τὸ μειδιάμα ἐστὶν ὁ Βολταῖρος. Εἶπωμεν τοῦτο, κύριοι, διότι ἡ κατεύνασις εἶναι τὸ μέγα μέρος τοῦ φιλοσόφου, ἐν δὲ τῷ Βολταίρῳ ἡ ἰσορροπία ἐπὶ τέλους ἀποκαθίσταται πάντοτε. Οἰαδήποτε καὶ ἂν ἦναι ἡ δικαία αὐτοῦ ὀργή, παρέργεται, καὶ ὁ ὀργίλος Βολταῖρος ὑποχωρεῖ πάντοτε εἰς τὸν ἡρεμικὸν Βολταῖρον. Τότε ἐν τῷ βαθῆ ἐκείνῳ ὀμματι ἐπιφαίνεται τὸ μειδιάμα.

Τὸ μειδιάμα τοῦτο ἐστὶν ἡ σοφία· τὸ μειδιάμα τοῦτο, ἐπαναλαμβάνω λέγων, ἐστὶν ὁ Βολταῖρος. Τὸ μειδιάμα τοῦτο βαίνει ἐνίοτε μέχρι γέλωτος, ἀλλὰ μετρίαιε αὐτὸν ἡ φιλοσοφικὴ μελαγχολία. Εἰρωνικὸν πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς, θεοπευτικὸν πρὸς τοὺς ἀδυνάτους· πτοεῖ τὸν δυνάστην καὶ ἐνθαζέουσι τὸν δυναστευόμενον· ἔχει κατὰ τῶν μεγάλων τὸν χλευασμὸν, ὑπὲρ τῶν μικρῶν τὸν οἶκτον. Ἄ! συγκρινεσάτω ἡμᾶς τὸ μει-

διάμα τοῦτο. Λάμπει ἀπηύρασεν ἦρως. Ἐρώτισε τὸ ἀληθές, τὸ δίκαιον, τὸ ἀγαθὸν καὶ ὅ,τι χρηστὸν ὑπάρχει ἐν τῷ ὠφελίμῳ· ἐρώτισε τὸ ἐσωτερικὸν τῶν δεισιδαιμονιῶν· καλὸν τὸ νὰ βλέπονται αἱ ἀσχημαίαι καὶ κατεδείξεν αὐτάς. Φωταυγῆς ὢν, ἐγένετο γόνιμος.

Ἡ νέα κοινωνία, ὁ πόθος τῆς ἰσότητος καὶ τῆς παραχωρήσεως, ἡ ἐνέργεια τῆς ἀδελφότητος, ἡ ἀποκαλυμμένη ἀνεξίθρισκεία, ἡ ἀμοιβαία καλὴ θέλησις, ἡ ἀναλογία τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν δικαίων, ὁ λόγος ἀναγνωρίζομενος ὡς ὑπέρτατος νόμος, ἡ ἐξάλειψις τῶν προλήψεων καὶ τῶν προκαταλήψεων, ἡ γαλήνη τῶν ψυχῶν, τὸ πνεῦμα τῆς συνεννόησεως καὶ τῆς συγγνώμης, ἡ ἁρμονία, ἡ εἰρήνη, ταῦτα τὰ ἐξελθόντα ἐκ τοῦ μεγάλου ἐκείνου μειδιάματος.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην, τὴν προσεχῆ βεβαίως, καθ' ἣν ἀναγνωρισθήσεται ἡ ταυτότης τῆς σοφίας καὶ τῆς ἐπιεικείας, καθ' ἣν ἀνακηρυχθήσεται ἡ ἀμνηστεία, ἐκεῖ ἐπάνω ἐν τῆς ἀστραῖς, διαθεβαῖω τοῦτο, ὁ Βολταῖρος θὰ μειδιάσῃ (Ἐπανεληγμένα χειροκροτήσεις).

Ὑπάρχει, κύριοι, μεταξὺ δύο ὑψηλῶν τῆς ἀνθρωπότητος, οἵτινες ἐπεφάνησαν ἐν διαλείμματι γιλιῶν ὀκτακοσίων ἐτῶν, μυστηριώδης τις σχέσις.

Καταπολεμησις τοῦ φαρισαϊσμοῦ, ἀποκάλυψις τῶν ἀπατεῶνων, κατατύντριψις τῆς τυραννίας, τῆς ἀρπαγῆς, τῆς προλήψεως, τοῦ ψεύδους, τῆς δεισιδαιμονίας, καταλύσις τοῦ ναοῦ ἐπὶ τῆ ἐπιφυλάξει ἀνοικοδομῆς αὐτοῦ, ἦτοι ἀντικαταστάσεως τοῦ ἀληθοῦς ἀντὶ τοῦ ψευδοῦς, προσβολὴ κατὰ τῆς ἀγρίας δικαιοσύνης, προσβολὴ κατὰ τοῦ αἰμογαροῦς ἱερατείου, μαστίγωσις καὶ ἐκδίωξις τῶν πωλητῶν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου, ἀπαίτησις τῆς κληρονομίας τῶν ἀποκλήρων, προστασία τῶν ἀδυνάτων, τῶν πτωχῶν, τῶν πασχόντων, τῶν βεβαρημένων, πάλιν ὑπὲρ τῶν δικωκόμενων καὶ πιεζομένων· τοιοῦτος ὁ πόλεμος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τίς δὲ ὁ ἄνθρωπος ὁ τὸν πόλεμον τοῦτον ποιήσας; Ὁ Βολταῖρος (Εὐγε!).

Τὸ εὐαγγελικὸν ἔργον ὡς συμπλήρωμα ἔχει τὸ φιλοσοφικὸν ἔργον· τὸ πνεῦμα τῆς πρᾶότητος ἤρξατο, τὸ πνεῦμα τῆς ἀνογῆς ἐσυνέχισεν· εἶπωμεν τοῦτο μετ' αἰσθημάτων βεβαίως σεβασμοῦ. Ὁ Ἰησοῦς ἐκλαυσεν, ὁ Βολταῖρος ἐμειδιάσεν, ἐκ δὲ τοῦ θεοῦ τούτου δακρύου καὶ ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου τούτου μειδιάματος ἐσχηματίσθη τὸ ἴδιον τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ (Παρατεταμέναι χειροκροτήσεις). Ἀλλ' ὁ Βολταῖρος ἐμειδιάσεν πάντοτε; Οὐχί. Πολλάκις ἠγανάκτησεν, ὡς τοῦτο εἶδετε ἐν τῆς πρώτοις ἡμῶν λόγοις. Βεβαίως, κύριοι, τὸ μέτρον, ἡ ἐπιφυλάξις, ἡ ἀναλογία εἶναι ὁ ὑπέρτατος νόμος τοῦ λόγου. Εἶποι τις ἂν ὅτι ἡ με-

τριότης είναι αὐτὴ ἡ ἀναπνοὴ τοῦ φιλοσόφου. Προπάθεια τοῦ σοφοῦ οφείλει εἶναι τὸ συμπυκνῶσαι ἐν γαλήνῳ τινὶ βεβαίωτητι πάντα τὰ ὡς ἐγγιστα, εἰ δὲ ἡ φιλοσοφία ἀπαρτίζεται. Ἄλλὰ κατὰ τινὰς ὥρας τὸ πάθος τοῦ ἀληθοῦς ἐκρήγνυται ἰσχυρὸν καὶ σφοδρὸν καὶ εἶναι ἐν τῷ δικαίῳ αὐτοῦ, ὡς οἱ σφοδροὶ ἀνεμοὶ οἱ ἐξυγιάζοντες. Οὐδέποτε, ἐπιμένω λέγων, οὐδέεις σοφὸς θὰ κλονήσῃ τὰ δύο σεπτὰ ἐκεῖνα ἐρείσματα τοῦ κοινωνικοῦ ἔργου, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἐλπίδα, καὶ πάντες θὰ σέβωνται τὸν δικαστὴν, ἐὰν ᾖ ἐν-σάρκως τῆς δικαιοσύνης, καὶ πάντες θὰ γεραίρωσι τὸν ἱερέα, ἐὰν ἐκπροσωπῇ τὴν ἐλπίδα. Ἄλλ' ἐὰν ἡ δικαιοσύνη καλῆται βασιανστήριον, ἐὰν ἡ Ἐκκλησία καλῆται Ἱερεὶ Ἐξέτασις, τότε ἡ ἀνθρωπότης προσβλέπουσα εἰς ταύτας λέγει τῷ δικαστῇ: Δὲν θέλω τὸ δόγμα σου· λέγει τῷ ἱερεῖ: Δὲν θέλω τὴν πυρὰν σου ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τὸν ἄδην σου ἐν οὐρανῷ (Ζωηρὰ αἴσθησις, παρατεταμέναι χειροκροτήσεις). Τότε πλήρης ὁργῆς ὁ φιλόσοφος ἀνορθοῦται καὶ καταγγέλλει τὸν δικαστὴν εἰς τὴν δικαιοσύνην, καὶ καταγγέλλει τὸν ἱερέα εἰς τὸν Θεόν (Αἱ χειροκροτήσεις διπλασιάζονται). Τοῦτο ἔπραξεν ὁ Βολταῖρος, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι μέγας.

Καὶ τί μὲν ἦτο ὁ Βολταῖρος εἶπον· ἐρῶ δὲ νῦν τί ἦτο ὁ αἰὼν αὐτοῦ. Κύριοι, οἱ μεγάλοι ἄνδρες σπανίως εἰσι μόνον. Τὰ μεγάλα δένδρα φαίνονται μείζονα ἔταν ὑπέρχονται δάσους. Τὸ δάσος τοῦτο τῶν νόων περὶ τὸν Βολταῖρον ἐστὶν ὁ ὀκτωκαιδέκατος αἰὼν. Μεταξὺ τῶν νόων τούτων ὑπάρχουσι κορυφαί, οἷα ὁ Μοντεσκιῶ, ὁ Βυφρῶν, ὁ Βοικαρταί, καὶ δύο μεταξὺ ἄλλων, αἱ ὕψιστα μετὰ τὸν Βολταῖρον, ὁ Ρουσσῶ καὶ ὁ Διδερωτός. Οἱ φιλόσοφοι οὗτοι ἐδίδασκον τοὺς ἀνθρώπους σκέπτεσθαι. Τὸ καλῶς σκέπτεσθαι ἄγει εἰς τὸ καλῶς πράττειν καὶ ἡ ἀκρίβεια ἐν τῇ διανοῇ ἀποβαίνει δικαιοσύνη ἐν τῇ καρδίᾳ. Οἱ ἐργάται οὗτοι τῆς προόδου εἰργάσθησαν λυσιτελίως. Ὁ Βυφρῶν ἐθεμελίωσε τὴν φυσιολογίαν, ὁ Βοικαρταί εὔρε πέραν τοῦ Μολιέρου κοιμωδῖαν ἄγνωστον, σχεδὸν τὴν κοινωνικὴν κοιμωδίαν. Ὁ Μοντεσκιῶ ἐποιήρατο ἐν τῷ νόμῳ ἀνασκαφὰς τοσοῦτο βαθείας, ὥστε καθώρθωσε νὰ ἐκχώσῃ τὸ δίκαιον. Περὶ δὲ τοῦ Ρουσσῶ καὶ τοῦ Διδερωτοῦ ἀπαγγέλωμεν ἰδίᾳ τὰ δύο ταῦτα ὄνματα. Ὁ Διδερωτός, εὔρεται πολυπράγμων διάνοια, τρυφερὰ δικαιοδυσίης καρδία, ἠθέλησε νὰ δώσῃ βεβαίους ὁρισμοὺς εἰς τὰς ἀληθεῖς ιδέας, καὶ ἐδημιούργησε τὴν ἐγκυκλοπαιδείαν· ὁ Ρουσσῶ παρέσχε τῇ γυναικὶ θαυμασίαν ὑψηροσίαν, συνεπλήρωσε τὴν μητέρα διὰ τῆς τροφῆς, ἔθηκε πλησίον ἀλλήλων τὰς δύο ταύτας μεγαλειότη-τας τοῦ λίκνου· ὁ Ρουσσῶ εὐγλωττος καὶ παθητικός

συγγραφεὺς, βαθὺς ῥητορικός βεμβαστής, πολλάκις ἐμάντευσε καὶ ἀνεκίρριψε τὴν πολιτικὴν ἀλήθειαν· τὸ ἰδανικὸν αὐτοῦ συνορεύει μετὰ τοῦ πραγματικοῦ· ἔσχε τὴν δοξάν, ὅτι πρῶτος αὐτὸς ἐν Γαλλίᾳ ἀπεκάλεσεν ἑαυτὸν πολίτην· ἐν τῷ Ρουσσῶ πάλλει ἡ ἀστυκὴ φλέψ· τὸ πάλλον ἐν τῷ Βολταίρῳ ἐστὶν ἡ παγκόσμιος φλέψ· δύνασαι εἰπεῖν, ὅτι κατὰ τὸν γόνιμον ἐκεῖνον ὀκτωκαιδέκατον αἰῶνα, ὁ μὲν Ρουσσῶ ἐκπροσωπεῖ τὸν λαόν, ὁ δὲ Βολταῖρος, ἔτι εὐρύτερον, τὸν ἄνθρωπον. Ἐζήχοντο μὲν οἱ στίβαροὶ ἐκεῖνοι συγγραφεῖς, ἀλλ' ἀφῆκαν ἡμῖν τὴν ψυχὴν αὐτῶν, τὴν ἐπανάστασιν (Χειροκροτήσεις).

Καί· ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις εἶναι ἡ ψυχὴ αὐτῶν, εἶναι ἡ ἀκτινοβολία αὐτῶν ἀπὸρροια. Ἐξ αὐτῶν προέρχεται πανταχῶς εὐρίσκομεν αὐτοὺς ἐν τῇ εὐλογημένῃ καὶ θεσπεσίᾳ ἐκείνῃ καταστροφῇ, ἣτις ἔκλεισε τὸ παρελθὸν καὶ ἤνοιξε τὸ μέλλον. Ἐν τῇ διαφανείᾳ ἐκείνῃ τῇ ἰδιαζούσῃ εἰς τὰς ἐπαναστάσεις, ἐν ᾗ διὰ μέσου τῶν αἰτίων ὑποφαίνονται τὰ ἀποτελέσματα, καὶ διὰ μέσου τοῦ πρώτου διαγράμματος τὸ δεύτερον βλέπομεν ὅπισθεν τοῦ Διδερωτοῦ τὸν Δάντωννα, ὅπισθεν τοῦ Ρουσσῶ τὸν Ροβеспієρον καὶ ὅπισθεν τοῦ Βολταίρου τὸν Μιραβώ. Ἐκεῖνοι ἐποίησαν τούτους.

Κύριοι, τὸ συγκεφαλαιοῦν ἐποχὰς ἐν ὀνόμασιν ἀνθρώπων, τὸ ὀνομάζειν αἰῶνας, τὸ καθιστάναί αὐτοὺς ἀνθρώπινα οἶοναί πρόσωπα, τριᾶ μόνον ἐδόθη λαοῖς, τῇ Ἑλλάδι, τῇ Ἰταλίᾳ, τῇ Γαλλίᾳ. Λέγομεν ὁ αἰὼν τοῦ Περικλέους, ὁ αἰὼν τοῦ Λυγούστου, ὁ αἰὼν Λέοντος τοῦ Γ', ὁ αἰὼν Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ', ὁ αἰὼν τοῦ Βολταίρου. Αἱ προσωνομαί αὗται μεγάλῃν ἔχουσι τὴν σημασίαν. Τὸ προνόμιον τοῦτο, τὸ διδοῦναι ὀνόματα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀποκλειστικῶς ἰδιάζον τῇ Ἑλλάδι, τῇ Ἰταλίᾳ, τῇ Γαλλίᾳ, τὸ ὑψίστον ἐστὶ τοῦ πολιτισμοῦ σημεῖον. Μέχρι Βολταίρου τὰ ὀνόματα ταῦτά εἰσιν ἀρχηγῶν κρατῶν. Ὁ Βολταῖρος ἐστὶ πλέον ἢ ἀρχηγὸς κράτους, εἶναι ἀρχηγὸς ιδεῶν. Ἐν τῷ Βολταίρῳ νέος ἀρχεὶ κύκλος. Κατανοεῖς ὅτι τοῦ λοιποῦ ἡ ὑψηλὴ κυβερνώσα τὸ ἀνθρώπινον γένος δύναμις ἐστὶ ἡ ιδέα. Ὁ πολιτισμὸς, ὑπέκρινε εἰς τὴν δυνάμιν, θὰ ὑπέκρινε νῦν εἰς τὸ ἰδανικόν. Τὸ σκῆπτρον καὶ τὸ ξίφος συντριβόμενα ἀντικαθίστανται ὑπὸ τῆς ἀκτίνος· ταῦτόν εἶπεν ἡ εἴσοις μεταμορφοῦται εἰς ἐλευθερίαν. Οὐδεμία ἄλλη ὑπάρχει πλέον κυριότης ἢ ὁ νόμος διὰ τὸν λαόν καὶ ἡ συνείδησις διὰ τὸ ἄτομον. Αἱ ἑκατὸν ἡμῶν, αἱ δύο ἀπόψεις τῆς προόδου σαφῶς καθορῶνται, εἰσὶ δὲ αὗται· ἐνασκειν τὸ δίκαιον, ἦτοι εἶναι ἄνθρωπον, ἐπιτελεῖν τὸ καθῆκον, ἦτοι εἶναι πολίτην.

Τοιαύτη ἡ σημασία τῶν λέξεων. Αἰὼν τοῦ Βολταίρου· τοιαύτη ἡ ἔννοια τοῦ μεγίστου ἐκείνου γεγονότος, τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως.

Οἱ προηγηθέντες τοῦ ὀκτωκαιδέκατου δύο ἀξιωματικοὶ αἰῶνες εἶχον παρασκευάσει αὐτόν. Ὁ Ροβеспієρος ἐνοουθέτησε τὴν βασιλείαν ἐν τῷ Γαργαντούφ, ὁ Μολιέρος ἐνοουθέτησε τὴν Ἐκκλησίαν ἐν τῷ Ταρτούφ. Τὸ κατὰ τῆς βίας μίσος καὶ τὸ πρὸς τὸ δίκαιον σέβας καταφανῆ εἰσι παρὰ ταῖς δύο ἀγλααῖς ἐκείναις διανοαῖς.

Ὁ λέγων σήμερα· Ἡ ἰσχὺς κρατεῖ τοῦ δικαίου, ποιεῖται πρᾶξιν μετακωικὴν καὶ ὁμιλεῖ τοῖς ἀνθρώποις τριακόσια ἔτη ὀπίσω (Ἐπανεληγμένα χειροκροτήσεις).

Κύριοι, ὁ ἐνεκαιδέκατος αἰὼν δοξάζει τὸν ὀκτωκαιδέκατον. Οὗτος προτείνει, ἐκεῖνος συμπεραίνει. Καὶ ὁ τελευταῖός μου λόγος ἐστὶ ἡ ἡρεμος μὲν ἀλλ' ἀκαμπτος βεβαίωσις τῆς προόδου.

Οἱ καιροὶ ἐπῆλθον. Τὸ δίκαιον εὔρε τὸν τύπον αὐτοῦ, τὴν ἀνθρωπίνην συσπονδίαν.

Σήμερα ἡ δύναμις καλεῖται βία καὶ ἀρχεὶ κρίνεσθαι, ὁ πόλεμος εἰσάγεται εἰς δίκην· ὁ πολιτισμὸς, ἐνάγοντος τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ἀνακρίνει τὴν δίκην καὶ συντάσσει τὸν μέγαν ἐγκληματικὸν φάκελλον τῶν κατακτητῶν καὶ τῶν στρατηγῶν (Κίνησις). Καλεῖται ὁ μάρτυς ἐκεῖνος, ἡ ἱστορία. Ἐπιφαίνεται ἡ αὐστηρὰ πραγματικότης. Διασκηδάζονται αἱ ἐπιπλαστοὶ ἐκλαμβήσεις. Ἐν πολλῶς περιστάσεσιν ὁ ἦρεμος εἶναι ποικιλία τοῦ δολοφόνου (Χειροκροτήσεις). Οἱ λαοὶ ἀρχονται κατανοῶντες ὅτι ἡ μεγαλυνσις ἐνός κακουργήματος δὲν εἶναι σμίκρυνσις αὐτοῦ, ὅτι ἐὰν τὸ φονεῦν εἶναι ἐγκλημα τὸ φονεῦν πολλοὺς δὲν δύναται νὰ ᾖ ἐλαφροντική αὐτοῦ περίπτωσις (Γέλωτες καὶ εὐγε), ὅτι ἐὰν τὸ κλέπτειν ὄνειδος, ἡ ἐπιδρομὴ δὲν δύναται νὰ ᾖ κλέος (Ἐπανεληγμένα χειροκροτήσεις), ὅτι αἱ δολοφονίαι οὐδὲν εἰς τοῦτο σημαίνουσιν, ὅτι ἡ ἀνθρωποκτονία εἶναι ἀνθρωποκτονία, ὅτι ἡ αἱματοχυσία εἶναι αἱματοχυσία, ὅτι εἰς οὐδὲν ὠφελεῖ καλεῖσθαι Καίσαρα ἢ Ναπολέοντα, καὶ ὅτι ἀπέναντι τοῦ αἰωνίου Θεοῦ δὲν μεταβάλλεται ἡ μορφή τοῦ φόνου, διότι ἀντὶ φίλου δεσποτοῦ τίθεται ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ στέμμα αυτοκράτορος (Μακρὰ ἐπευφημία. Παρατεταμέναι χειροκροτήσεις).

Ἄ! Ἄνακηρύξωμεν τὰς ἀπολύτους ἀληθείας. Ἄτιμάσωμεν τὸν πόλεμον. Οὐχί, δὲν ὑπάρχει αἱματοχυσία δόξα. Οὐχί, οὔτε καλόν, οὔτε ὠφέλιμον εἶναι τὸ ποιεῖν πτώματα. Οὐχί, δὲν εἶναι δυνατὸν ἡ ζωὴ νὰ ἐργάζεται ὑπὲρ τοῦ θανάτου.

Οὐχί, ὡς μητέρες, αἵτινες κυκλοῦτέ με, δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ θάνατος, ὁ κλέπτης οὗτος, νὰ ἐξακολουθῇ ἀρπάζων ἀπ' ὑμῶν τὰ ὑμέτερα τέκνα. Οὐχί, δὲν εἶναι δυνατὸν ἡ γυνὴ νὰ τίκῃ ἐν ὄδοις, οἱ ἄνθρωποι νὰ γενῶνται, οἱ λαοὶ νὰ ἀρῶσι καὶ νὰ σπεύρωσιν, ὁ γεωργὸς νὰ καλλιεργῇ τοὺς ἀγρούς καὶ ὁ ἐργάτης νὰ γοιμοποιῇ τὰς πόλεις, οἱ σοφοὶ νὰ μελετῶσιν, ἡ βιομηχανία νὰ ἐπιτελῇ θαύματα, ἡ μηχανικὴ νὰ πράττῃ τεράστια, ἡ εὔρεται ἀνθρωπίνῃ ἐνέργεια νὰ πολλαπλασιάζῃ ἀπέναντι τοῦ ἀστερέοντος οὐρανοῦ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ δημιουργήματα καὶ ταῦτα πάντα ν' ἀπολήγωσιν εἰς τὴν φοβεράν ἐκείνην διεθνή ἔκθεσιν, ἣτις καλεῖται πεδῖον μάχης (Βαθεῖα αἴσθησις. Πάντες οἱ ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐγείρονται ὄρθιοι καὶ χειροκροτοῦσι τὸν ῥήτορα).

Τὸ ἀληθὲς πεδῖον τῆς μάχης ἰδοῦ ποῖον· τὸ συνευκτικτῆριον τοῦτο τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας, ὅπερ οἱ Παρίσιοι προσφέρουσιν εἰς τὸν κόσμον. Ἡ ἀληθὴς νίκη, ἡ νίκη ἐστὶ τῶν Παρισίων (Χειροκροτήσεις).

Φεῦ! Δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποκρούωμεν ὅτι ἡ ἐνεστώσα ὥρα, ὅσον ἀξία θαυμασμοῦ καὶ σεβασμοῦ καὶ ἀν ᾖ, εἶναι, εἶναι ἐπιπένθημα μέρη· ὑπάρχει ἔτι ἀγλὸς ἐπὶ τοῦ ὄριζοντος, ἡ τραγωδία τῶν λαῶν δὲν ἔληξεν, ἐπὶ τοῦ ὄριζοντος, ἡ τραγωδία ὑπάρχει ἔτι καὶ ἔχει ὁ πόλεμος, ὁ κακοῦργος πόλεμος ὑπάρχει ἔτι καὶ ἔχει τὸ θράσος νὰ αἰρῇ τὴν κεφαλὴν διὰ τῆς σεπτῆς ταύτης ἐορτῆς τῆς εἰρήνης. Οἱ ἡγεμόνες ἀπὸ διετίας ἐπιμένουσιν εἰς ὀλέθριον παραλογισμὸν, ἡ διχόνοια αὐτῶν γίνεται εὐποδῶν τῇ ἡμετέρᾳ ἁμονίᾳ, καὶ κακῶς ἐμπνέονται καταδικάζοντες ἡμᾶς εἰς τὴν βεβαίωσιν τοιαύτης ἀντιθέσεως.

Ἡ ἀντίθεσις αὕτη ἐπαναγαγέτω ἡμᾶς εἰς τὸν Βολταῖρον. Ἀπέναντι τῶν ἀπειλητικῶν ἐνδεχομένων, ὤμεν εἰρητικώτεροι παρὰ ποτε. Στραφῶμεν πρὸς τὸν μέγαν ἐκεῖνον νεκρὸν, πρὸς τὸν μέγαν ἐκεῖνον ζῶντα, πρὸς τὸν μέγαν ἐκεῖνον νοῦν. Ὑποκλιθῶμεν πρὸ τῶν σεβαστῶν τάφων. Αἰτήσωμεν συμβουλήν παρ' ἐκείνου, οὐδ' ἀπέσθη μὲν πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν ὁ λυσιτελεῖς τοῖς ἀνθρώποις βίος, ἀλλ' ἀθάνατον εἶναι τὸ ἔργον. Αἰτήσωμεν συμβουλήν παρὰ τῶν ἄλλων ἰσχυρῶν σοφῶν, τῶν ἐπικούρων τοῦ περικλεοῦς Βολταίρου, τοῦ Ρουσσῶ, τοῦ Διδερωτοῦ, τοῦ Μοντεσκιῶ. Δώμεν τὸν λόγον εἰς τὰς μεγάλας ἐκείνας φωνάς. Ἀναστελῶμεν τὴν ἐκτροπὴν τοῦ ἀνθρώπινου αἵματος. Ἀρκεῖ, δεσπότης, ἀρκεῖ! Ἄ! Ἡ βαρβαρότης ἐπιμένει, διαμαρτυρηθῆτω λοιπὸν ἡ φιλοσοφία. Λυσοῦ τὸ ξίφος, ἀνακατησάτω ὁ πολιτισμὸς.

Ὁ ὀκτωκαιδέκατος αἰὼν ἐλθέτω πρὸς βοήθειαν τοῦ

ένεκακαιδεκάτου· οί φιλόσοφοι οί προκάτοχοι ἡμῶν εἰσιν οί ἀπόστολοι τοῦ ἀληθοῦς· ἐπικαλεσώμεθα τὰς περιδόξους ἐκείνας σκιάς· ἐνώπιον τῶν μοναρχιῶν ἀνειρωττουσῶν πολέμους, ἀνακηρυξάτωσαν τὸ δίκαιον τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ζωὴν, τὸ δίκαιον τῆς συνειδήσεως εἰς τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἡγεμονίαν τοῦ λόγου, τὴν ἀγιότητα τῆς ἐργασίας, τὴν ἀγαθότητα τῆς εἰρήνης· καὶ ἀποῦ ἐκ τῶν θρόνων ἐξέρχεται ἡ νῦς, ἀνακυψάτω τὸ φῶς ἐκ τῶν τάφων! (Γενικὰ καὶ παρατεταμέναι χειροκροτήσεις. — Κραυγαί. Ζήτω ὁ Βίκτωρ Οὐγώ!).

ΑΝΑΛΕΚΤΑ.

Ο ΠΛΑΝΗΤΗΣ ΗΦΑΙΣΤΟΣ. — Ὁ Χρόνος δημοσιεύει διάλεξιν τοῦ καθηγητοῦ Οὐάλτσων μετὰ τινος συντάκτου τοῦ Chicago Times περὶ ἀνακαλύψεως τοῦ πλανήτου Ἡφαίστου.

« Ἄλλοι ἀστρονόμοι εἶχον τηλεσκοπικὰ ἢ λίαν ἀσθενῆ, ὥστε νὰ διακρίνωσι τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, ἢ τοσοῦτο ἰσχυρὰ, ὥστε διέφευγε τὴν προσοχὴν αὐτῶν. Εἶχον ἐν μόνον τηλεσκοπικὸν διαμέτρου πάχους 45 ἑκατοστημέτρων, ἀλλ' ἐφύλαττον ἐν τῇ μνήμῃ μου τὸ σχέδιον πάντων τῶν ἀστέρων, οἵτινες τῷ ἡλίῳ γειτνιαῖουσι, μέχρι τῶν τοῦ εἰδόμου μεγέθους ».

Ὁ κ. Οὐάλτσων ἔχει δι' ἐλπίδος ὅτι θέλει ἐπανευρεῖ τις τὸν πλανήτην, ἐὰν δυναθῆ νὰ υπολογίσῃ τὴν τροχίαν αὐτοῦ. Ἄγγλος φωτογράφος ὁ κ. Paynard ἐπληροφόρησε τῷ κ. Οὐάλτσων ὅτι ἐνόμισεν ὅτι ἐπανέυρεν τὸν Ἡφαίστον ἐν τινι τῶν φωτογραφικῶν τῶν γενομένων κατὰ τὴν ὀλικὴν αὐτοῦ φάσιν.

Ὁ κ. Σούφιτ, ἀμερικανὸς ἀστρονόμος, νομίζει ὅτι εἶδεν τὸν Ἡφαίστον ἐν τοῖς πέριξ τοῦ Καρκίνου.

ΑΝΕΚΑΙΟΤΟΝ ΘΙΕΡΣΟΥ. — Ἐν τινι εὐρωπαϊκῇ ἐφημερίδι δημοσιεύεται ἡ ἀφήγησις ἐπεισοδίου, ἀγνώστου ἄλλοι τοῦδε, ἐπισυμβάντος κατὰ τὴν εἰς Πετροῦ πόλιν μετάβασιν τοῦ πρὸ ἔτους ἀποθανόντος μεγάλου τῆς Γαλλίας πολίτου, τοῦ Θιέρσου, κατὰ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον.

Ἀρξικόμενον τὸν κ. Θιέρσον εἰς Πετροῦπόλιν ὑπεδέξατο ὁ ἀρχαῖος αὐτοῦ φίλος πρίγκηψ Γορτσακῶφ.

— Ἀγαπητέ μοι πρίγκηψ, εἶπεν ὁ κ. Θιέρσος, σφίγγων τὰς χεῖρας τοῦ βῶσσου ἀρχιγραμματέως, ἐπεθύμουν νὰ ἑμιλήσω πρὸς τὴν Α. Μ. . . . σήμερον, σήμερον μάλιστα.

— Σήμερον! ἐψιθύρισεν ὁ πρίγκηψ.

— Ναι, ἀπήντησεν ὁ Θιέρσος, ἀνακινήθητε ὅτι ἡ ὑπερτάτη τυγχάνω ἐλπίς ὀλοκλήρου λαοῦ, καὶ ὅτι ὁ λαὸς οὕτως πάσχει καὶ ἀναμένει. . . .

Ὁ πρίγκηψ Γορτσακῶφ δὲν ἀπήντησεν· ἔλαβε τὸν βραχίονα τοῦ πολιοῦ γάλλου πολιτικοῦ καὶ διέταξε τὸν ἀμαξηλάτην αὐτοῦ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ εἰς τὸ μέγαρον τῆς μεγάλης γραμματείας.

Τὴν ὁδὸν διήλθον ἐν σιγῇ· ὁ πρίγκηψ παρετήρει τὸν Θιέρσον, ὅστις βαθέως ἐσκέπτετο.

Τέλος τὸ ὄχημα ἐστῆ· ἀφίκοντο.

Ὁ πρίγκηψ Γορτσακῶφ ὀδήγησε τὸν Θιέρσον εἰς οἰκεῖον γραφεῖον, κλείσας ἰδίᾳ χειρὶ τὴν θύραν καὶ μόνον ταῦτα εἰπὼν.

— Ὁ αὐτοκράτωρ ἀπῆλθεν.

— Ἀπῆλθεν! ἀνέκραξεν ὁ Θιέρσος.

— Ναι· ἀπήντησε βραδέως ὁ πρίγκηψ, ἀπῆλθεν, ἀλλ' ἐνετείλατό μοι νὰ ἀκούσω ὑμᾶς καὶ νὰ τῷ διαβιάσω. . .

— Ποῦ εἶναι ὁ αὐτοκράτωρ; εἶπεν αἴφνης ὁ κ. Θιέρσος.

Ὁ βῶσπος ἀρχιγραμματεὺς εἰδίστασεν.

— Καὶ τί θὰ ἐκάμνετε ἐὰν σὰς τὸ ἐλεγον; εἶπεν ἐπὶ τέλους.

— Ἴδωμεν, εἶπεν ὁ Θιέρσος, παρατηρῶν τὸν πρίγκηπα Γορτσακῶφ. Ἡ Α. Μεγαλειότης δὲν θέλει νὰ με δεχθῆ, δὲν ἔχει οὕτως;

Ὁ πρίγκηψ ἔνευσε καταφατικῶς.

— Ἄλλ' ἐὰν, ἐξηκολούθησεν ὁ Θιέρσος, ἡ Α. Μ. δὲν θέλει νὰ δεχθῆ τὸν πρεσβευτήν, δὲν δύναται νὰ παραδεχθῆ τὸν ἱστορικόν;

Ὁ μέγας ἀρχιγραμματεὺς ἔβαλε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ μέλλοντος προέδρου τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας καὶ τῷ εἶπεν.

— Ὅχι· ἡ Α. Μ. δὲν θὰ ἐδέχετο ἀπλῶς τὸν Θιέρσον ἐν τῷ προσώπῳ ὑμῶν, ἀλλὰ τὴν Γαλλίαν ἐν τῷ Θιέρσῳ.

Ὁ Θιέρσος ἐμειδίκασε περιλύπως, ἔλαβε τὴν χεῖρα τοῦ μεγάλου γραμματέως, ἔσφιγγεν αὐτήν . . . καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἀπῆρχετο τῆς Πετροῦπόλεως.

ΟΙ ΑΔΑΜΑΝΤΕΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣΗΣ ΙΣΑΒΕΛΛΑΣ. — Τὸ ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν ἀδαμάντων τῆς πρώην βασιλείσσης τῆς Ἰσπανίας Ἰσαβέλλας ἀπήνεγκε ποσὸν τριῶν καὶ ἡμίσεως ἑκατομμυρίων φράγκων. Οἱ ἀδάμαντες ἐνὸς διαδήματος μόνον ἠγοράσθησαν παρὰ διαφόρων ἀντὶ τοῦ ποσοῦ 166,615 φράγκων.

Ὁ ὑπεύθυνος Ε. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.

ΤΥΠΟΙΣ ΒΟΥΤΥΡΑ ΚΑΙ Σ/ΑΣ.